

גַּל עֵינַי וְאַבִּיטָה נְפִלְאוֹת מְתוֹרְתֶךָ

נְפִלְאוֹת

שיעורי תורה והתוועדויות חסידיות
מהרב יצחק גינזבורג שליט"א

הצדיק־הרועה מלמד שעל כל אחד להביט בחסרונותיו ובמעלת חברו.
כך נפעלת ההתחברות בתוכנו,
כל אחד רואה עצמו ככלי חסר המצפה להתמלא מחברו.
החסרון והשפלות שלי הם 'חותם שוקע'
המושך אליו את 'החותם הבולט' של הזולת,
וכך נעשים כל ישראל "כאיש אחד חברים".
[מתוך המדור 'אהבת שלום']

שמות תשפ"ד

הגליון מוקדש לזכות **אבינתן בן דיצה תרצה שי'** - שישוב לביתו תכף ומיד ממש שלם בגוף ונפש **יחד עם כל שאר החטופים הי"ו**

ברכת הרב לאבינתן שי':

אבינתן היקר, השבוע מתחילים לקרוא בתורה על גלות מצרים ולבנו אתך ועם כל החטופים הנמצאים במצרי השביה. בימים אלו - ימי ה**שובכי"ם**, המסוגלים ל**תשובת** עם ישראל לה' ומכוחה **שיבת** כולם מן ה**שבי** - נתחזק באמונת "אנכי ארד עמך מצרים ואנכי אעלך גם עלה" ובבטחון שתצאו מבור השבי ויתקיים בנו "נגוף למצרים ורפוא לישראל".

שמות ה'תשפ"ד

שם העצם 24
 אבן עזרא
 סוד שם הוי'

הסיפור החסידי 26
 ללמד את כולם
 אדמו"ר הזקן

מענות ותשובות 28
 תשובות הרב לשואלים
 שאלות בתניא קדישא
 והנקה מול הריון נוסף

פאָזאָר ל'עָבִיר 29
 יִרְאֵת דְּרַכּוֹ שֶׁל גּוֹאֵל יִשְׂרָאֵל
 רְזִי יִסְפֵּר לָנוּ עַל דְּרַכּוֹ שֶׁל מֹשֶׁה רַבֵּינוּ
 וְעַל הַמַּדְהָ הַמֵּיחֶדֶת שֶׁלוֹ – מֵדַת הַנִּצְחָ

צליל מכוון 04
 נקודה מעובדת
 ההבעה העמוקה של המשיח

ארבע בבות – הקול הפנימי 05
 פודקאסט 'צמאה'
 תכלית הנגינה בעבודת ה'
 וכחו של הניגון

רשות גואל הדם 18
 שיעור ברמב"ם היומי
 יסוד דין גאולת דם
 והיחס בין מצוה לרשות בתורה

הרועה הנאמן 21
 אהבת שלום
 איך מתקדמים ביחד

העלון מופק ע"י עמותת אוהבים להיות יהודים

לקבלת השיעורים במייל ולהצטרפות לצוות המפיצים: itiel@pnimi.org.il

עריכה: אביב מויאל | עיצוב: דעה צלף אביחיל | מערכת: הרב יוסף פלאי, בעז יעקבי ואיתיאל גלעד

הקדמת המערכת

שבת שלום לכל בית ישראל היקרים ובתוכם לקוראי עלון **נפלאות**. שבת **פרשת שמות** בפתח ועמה **גליון חדש** מלא בכל טוב – **חסידות, נגלה וסיפורים חסידיים** – לכל המשפחה. **מה בגליון?**

שני שיעורים בגליון שלנו. האחד – **לכבוד הילולת אדמו"ר הזקן** – שיעור עמוק ויסודי על **סוד הניגון החסידי בכלל ועל ניגון ארבע בבות** של בעל הילולא בפרט. ומשנהו, **שיעור ברמב"ם היומי** כמנהגנו בשבועות האחרונים.

בשיעור הראשון, **'ארבע בבות – הקול הפנימי'**, שיעור מיוחד שנמסר עבוד **פודקאסט הניגונים של 'צמאה'** – ביאר הרב בהרחבה ובעמקות את **סודו של הניגון 'ארבע בבות'**, גולת הכותרת של ניגוני אדמו"ר הזקן והניגונים החסידיים בכלל. בראשית השיעור התבאר **מהותם של הניגונים החסידיים** וכחם **לגלות את עמקי הנפש** ומשם צלל הרב לבאר את **תהליך העלייה הרוחני המתואר**, ללא מילים, בניגון 'ארבע בבות'. **שיעור חובה** לכל מי שרוח חסידות נגעה [או מעוניין שתגע] בו.

השיעור השני, שיעור ברמב"ם היומי בחיק המשפחה, עוסק השבוע **בדין המיוחד של גואל הדם**. השיעור, השונה באופיו מהשיעורים ברמב"ם היומי שהתפרסמו כאן בגליונות הקודמים, דן הפעם **בדקדוקים בלשונו וסגנונו של הרמב"ם** ומוציא מהם **יסודות חשובים בדין גואל הדם**, כמו גם **ביחס הכללי בין מצוה ורשות בתורה**.

לא למותר להזכיר כי **גרסה ארוכה של השיעורים**, עם **הוספות רבות** שלא היה להן מקום בנדפס, נשלחת ברשימת התפוצה (**פרטים להרשמה בעמוד התוכן ובגב הגליון**). השבוע גם מדור **אהבת שלום** אקטואלי מיוחד, העוסק **בתפקידו של רועה ישראל**, דן האם קודם כל עלינו לשאוף **לאחדות העם** ואז **לתשובה** או שמא להיפך, ומסביר את משמעות ההדרכה **"מתקדמים ביחד"** (**בניגוד לגורסים 'זוחלים ביחד'...**).

לכבוד הילולא, תוכלו לקרוא במדור המענות **שאלות ותשובות בספר התניא**, יחד עם מענה הנוגע לפסוק חשוב מפרשתנו – **"ותחיין את הילדים"**.

סדר הלימוד לשבוע פרשת וארא הבעל"ט: ג"ך יומי – מלכים ב' פרקים ג'ט. משנה – נדרים פרק ז.

שבת שלום ומבורך,

המערכת

להקדשת הגליון או מדור לזכות או לע"נ יקיריכם

שלחו הודעה לאלעזר במספר 052-5065243

נקודה

מעובדת מתוך שיעור

צליל מכוון

הנשמע יכול לבטא כל ניגון חסידי אמתי, המושך על ידי חסידים בתפלתם או בעת התוועדות רעים, ברגשות כמיהה וגעגוע או בריקוד של שמחה מתפרצת. אך כדי לבטא את הקול הפנימי שאינו נשמע נדרש ניגון עמוק יותר, ניגון מכוון אותו חיבר צדיק אמיתי, רועה ישראל, שהוא נשמה כללית החשה את הניגון היחודי הנסתר של כל אחת ואחת מנשמות ישראל.

הקול המתבטא בדבור הוא קול של צדקה – קול של השפעה טובה לזולת. הקול הפנימי הנשמע הוא קול של תפלה – קול שלוש האדם בינו לבין קונו, הנשמע רק לאזניו שלו (בגשמיות או ברוחניות). אך הקול הפנימי הבלתי נשמע הוא קול של תשובה – קול החושף את המקום הפנימי, העליון והנסתר ביותר של הנשמה, מקום שמעולם לא נפגם בחטא, מקום עמוק שכולו געגועים אל אֵל חי.

“אין ישראל נגאלין אלא בתשובה” ו”משיח אתא לאתבא צדיקיא בתיובתא” (משיח בא להחזיר גם את הצדיקים בתשובה) – הניגון המכוון העמוק ביותר, כאשר שרים אותו מתוך התעוררות תשובה, מסוגל להביא לידי ביטוי את ניצוץ המשיח שבתוך כל נשמה ולחולל עבודה גאולה פרטית (בכל המצטרף לה, בגשמיות וברוחניות). גילוי של הרבה ניצוצות משיח פרטיים עתיד לגלות את הגאולה הכללית לעם ישראל ולעולם כולו.

אכן, התכלית היא לייחד את קולמוס הלב עם קולמוס הנפש – להצליח לבטא באותיות מסבירות גם את הצלילים העדינים והמכוונים ביותר. המשיח – המנגן את ניגוני כל הנשמות ומעורר את כולם בתשובה – יבוא לדרוש ולגלות טעמי תורה, לתת פשר גם לנגינה הפנימית של תורתנו הקדושה.

האדם מתייחד בהיותו 'מדבר', מסוגל להביע את עולמו הפנימי. לאותיות הדבור החתוכות והמוגדרות, המנסחות את המחשבות, מצטרף הקול, המאפשר לזולת לשמוע את הדברים ומביע בנימתו ובגווניו את הרגשות המלווים אותם. ככל שהקול בוקע מלב מלא אהבה הוא מייטיב עם השומע – מאיר את נפשו, מעורר בו רגשות, ובמדת הצורך גם מרפא ומחולל בתוכו שינוי.

אכן, יש בנפש רבדים עמוקים יותר, אלוקיים ואין-סופיים, שלא ניתן לבטא בדבור או אפילו בצליל הקול הגלוי והחיצוני. הרבדים העמוקים הללו מתבטאים ב"קלא פנימאה" – הקול הפנימי של האדם, שלא מתבטא בדבור הרגיל. את הקול הפנימי ניתן להשמיע כאשר מנגנים ניגון עמוק. על כך אמר אדמו"ר הזקן כי "הדבור הוא קולמוס הלב" אבל "הניגון הוא קולמוס הנפש".

בוזה מוסבר שישנם שני סוגים של קול פנימי – "קלא פנימאה דאשתמע" (קול פנימי הנשמע) ו"קלא פנימאה דלא אשתמע" (קול פנימי שאינו נשמע). את הקול הפנימי הנשמע מסוגל לשמוע האדם המקשיב לעצמו, הוא שייך לתחומי המודע שלו, גם אם אי אפשר לבטאו באופן מובן לזולת. לעומתו, הקול הפנימי שאינו נשמע נעלם גם מהאדם עצמו, כמוס ונסתר בעמקי העל-מודע שלו. את הקול הפנימי

שיעור

פודקאסט צמאה – ארבע בבות

ארבע בבות – הקול הפנימי

קיצור מהלך השיעור

לכבוד הילולת אדמו"ר הזקן נמסר, עבור פודקאסט הניגונים של "צמאה", שיעור מיוחד על **גולת הכותרת של ניגוני אדמו"ר הזקן**, ובעצם של הניגונים החסידיים בכלל – **ארבע בבות**. זהו שיעור מעמיק על **תכלית הניגונה בעבודת ה'** ועל כוחו של הניגון להוציא מהנפש את **המעמקים הנסתרים** ביותר. **פרק א** מסביר את ענינו של הניגון, שצריך להיות עדין ורביגוני, את **ההתפתחות הרוחנית** שעוברים במהלך הניגון, ובעיקר את תפקידו כ"**קולמוס הנפש**" המביא לידי ביטוי גם את מה שהדבור לא יכול לבטא. **פרק ב** מפרש בפירוט ובעומק את ניגון ארבע בבות עצמו, על יסוד דברי רבותינו נשיאי חב"ד, ומתאר את **תהליך העליה** אותו אמור המנגן לעבור כשהוא **עולה מעולם לעולם**. **פרק ג** מעמיק ברבדיו השונים של **קול האדם** – מהקול הפנימי והנעלם ביותר עד לגילוי המפורש בדבור – ומסביר איזה **עומק נפשי** נחשף על ידי **ניגון מכוון** בכלל וארבע בבות בפרט, בתהליך עמוק של **תשובה וגאולה**. הפרק בנוי על **מבנים מרובעים** – החל מהמבנה של התפתחות הקול, ועד למבנה הניגון על פי חכמה המוזיקה – שכל אחד מהם נותן עוד מבט על **המבנה המרובע'** של ארבע בבות. שיעור מיוחד שאסור להפסיד – ואחריו כדאי **לשבת שוב ולנגן** את ניגון ארבע בבות מתוך **התעוררות תשובה**.

א. קולמוס הנפש

ניגונים מגן עדן

הערב נדבר על אדמו"ר הזקן, בעל התניא והשו"ע, והניגונים שהוא חיבר, ובמיוחד הניגון המיוחד שהוא חיבר שנקרא ארבע בבות, עליו אפשר לומר שהוא ה'כתר', או אפילו 'היהלום שבכתר', של כל ניגוני חב"ד וכל ניגוני החסידות

בכלל.

מהו ניגון? קודם כל, נציין שהמושג החסידי 'ניגון' הוא חידוש. במקרא שרש נגן מתייחס דווקא לנגינה בכלי, ולא לשירה בפה^א. לעומת

^א נרשם ע"י אית'אל גלעדי. לא מוגה. מוצאי ח' טבת תשפ"ד - כפ"ח.

א ראה קונקורדנציה (מנדלקורן) שרש נגן.

"ופרצת"^ח, כאשר באמצעות הניגון ניתן לצאת מכל הגבולות והמגבלות של הנפש.

ניגון "כאור נגה"

השער נג, ה"אחור", הוא לשון נגה. הפסוק אומר "וְאִרְחַ צְדִיקִים כְּאֹר נְגָה הוֹלֵךְ וְאֹדַע נְכוֹן הַיּוֹם"^ט – "אור נגה" הוא עמום ומלא גוונים שונים וככל שהוא גובר והולך "עד נכון היום" הוא מתבהר והגוונים השונים מתחברים לאור פשוט. "אור נגה" מתחיל מאור הירח וכשהוא מגיע ל"נכון היום", לאור השמש הפשוט, מתקיים בו "והיה אור הלבנה כאור החמה"^י, כאשר שרש נגן משקף את ההתקדמות מ"אור נגה... עד נכון" (וכן "עד נכון" הוא סוד עדן, עדינות הניגון הנ"ל).

התהליך של "וארח צדיקים כאור נגה הלך ואור עד נכון היום" מתאים לכך שכמעט כל ניגון חסידי מתחיל בחלק נמוך, שקט ואיטי יותר ובהמשך מגיע לשיא חזק, מהיה, בהיר ושמה. הרבי הרש"ב הדגיש^{יב} שיש לתת את מלוא המשקל לחלק הנמוך-השקט, בלי להזדרז להגיע לחלק השני, ורק כך מגיעים לשיא הניגון באופן הנכון. התקדמות הניגון היא מעבר ממצב של קטנות מוחין, חיפוש והשתוקקות, לגדלות מוחין, בהירות נפשית – קטנות קודם לגדלות^{יג}.

בעבודה אפשר להסביר את תהליך ה"אור צדיקים", מריבוי גוונים של "אור נגה" עד לאור "היום" הפשוט לפי מושגים שאנחנו משתמשים בהם במקום אחר – פתיחות-הזדהות-התכללות^{יד} – בתוך הצדיק עצמו ("ועמו

זאת, בלשון חסידים ניגון הוא קודם כל בפה, עד שהביטוי החסידי הוא 'זאג א ניגון' (תאמר ניגון). אכן, כשם עצם אין בתנ"ך את הצורה 'ניגון' אלא רק 'נגינה'^{יז} או 'מנגינה'^{יח}, כך שאפשר לומר שנגינה/מנגינה היא דווקא בכלי – כך גם בלשון המדוברת – ואילו הצורה החדשה ניגון יכולה להיות גם ובעיקר בפה.

השרש של המלה ניגון, נגן, מורכב מהשערים נג ונגן – שני השערים שיוצאים מצירוף האותיות ג ו-נ, דהיינו, ה"פנים" (גן) וה"אחור" (נג) של אותו שער^{יט}. ה"פנים", גן, הם גם במובן של גון – יש הרבה גוונים בתוך הניגון. דורשים^כ שמקור הניגון הוא בגן עדן מקדם. ניגון צריך להיות עדין, גן עדן. יש מי שכותב^{כא} ששרש נגן קרוב לשרש נגע – על שם נגיעת האצבעות במיתרי הכלי, נגינה עדינה שממשיכה את הענג של גן עדן (הכל בסוד "ונהר יצא מעדן

להשקות את הגן"^{כב} – המשכת עדין-נהר-גן, כנודע^{כג}) – ניגון עדין הוא רווי תענוגים. את כל העצים – כל התענוגים – שבתוך גן עדן מגדלים עם שירה, עם תדרים של געגועים ושל שמחה. יש שני סוגי ניגונים – סוג אחד של ניגוני דבקות, של געגועים, של מחשבה עמוקה, וסוג אחד של ניגוני שמחה, ניגוני ריקוד, ניגונים של

את כל העצים
- כל התענוגים
- שבתוך גן עדן
מגדלים עם
שירה, עם תדרים
של געגועים ושל
שמחה

ח בראשית כח, יד.

ט משלי ד, יח (וראה ביאור הגר"א ומלבי"ם עה"פ).

י היגה כולל "שקר החן" (משלי לא, ל). הרע שבנגה, ו'חן אמתי', הטוב שבנגה, שהוא הולך ומתחזק עד נכון היום בתהליך של "אתהפכא חשוכא לנהורא" (ע"פ זהר ח"א ד, א) המתואר בפסוק "וארח צדיקים כאור נגה וגו'" – עד שמגיעים ל"חן חן לה" (זכריה ד, ז), שכל החן הוא בקדושה. יא ישעיה ל, כו.

יב ראה תורת שלום שמח"ת פר"ת.

יג אמרי פנחס אות תתשכ. ראה סוד ה' ליראיו ש"כ.

יד אשא עיני מאמר "פתיחות-הזדהות-התכללות".

ב תהלים סא, א; עז, א; איוב ל, ט; איכה ג, יד; ה, יד.

ג איכה ג, סג (ראה ראב"ט).

ד גן נג היינו הפנים והאחור של הבינה דאלב"ם (ראה עמק המלך ש"א פ"ח, ועוד) – וכן הבינה בצירופי האותיות לפי ציון. בינה היא סוד גן עדן (בכל עולם) – מקום קבלת השכר, גילוי האלקות – כנודע (ראה קהלת יעקב ערך 'גן'; תניא פל"ט. ובכ"מ).

ה ראה זהר ח"ג רכג, ב. ראה אשא עיני מאמר "אזכרה נגינית בלילה" (ובהערה ט שם).

ו בראשית ב, י.

ז זהר ח"א כו, א (ובכ"מ).

הענין של שירה ונגינה בעבודת ה' הוא לבטא את הרגש הכי עמוק שיש בנפש, הרגש הכי עמוק בלב

כלומר, אדם יכול לבטא חוויות פנימיות, עצמיות, דווקא בשירה שלו, בניגון שלו.

בכלל, גם את הדבור צריך לנגן – צריך לייחד את שני הקולמוסים^כ. כתוב^{כא} שאדמו"ר הזקן, בעל התניא, בעל הניגונים שאנחנו מדברים עליהם עכשיו,

אף פעם לא דיבר סתם – כל דבור הוא דיבר מתוך ניגון, עם מנגינה. גם כאשר קוראים בתורה – לא קוראים רק את המילים. יש בתורה ארבעה רבדים – טעמים, נקודות, תגים, אותיות^{כב}.

המדרגה הכי גבוהה של התורה היא הטעמים, המנגינה, הנעימה של התורה. כתוב^{כג} שמשיח יבוא לדרוש את הטעמים של התורה. בעולם הזה אנחנו לא מבינים את הטעמים. הטעמים מביעים משהו, אומרים משהו כל כך עמוק וכל כך פנימי שאין לנו מילים לתאר אותו. כתוב שכאשר יבוא משיח הוא גם ימצא את המילים שמאפשרות לחבר את המנגינה של התורה ("קולמוס הנפש"), הטעמים של התורה, עם הדבור שמובן בשכל האדם ("קולמוס הלב"). כל קולמוס מתחיל בקול^{כד} – הקול העדין, הנמשך מעדן (כנ"ל), מאפשר לאחד את הניגון העדין עם הדבור העדין^{כה}.

כ וְהֵרַמְזוּ: קולמוס במילוי - קוף וּלְמַד מִסֵּם וּמִסְמָךְ - עולה ב"פ קולמוס, שלמות של כב (אתון דאורייתא, אותיות הביטוי של הלב וגם של הנפש) ברבוע (העולה עתיד, שלמות הגילוי דלעתיד)!

כא לוח "היום יום" ח' אד"ר וכ"ג אלול.

כב ראה באורך ע"ח ש"ה ובכ"ד.

כג ראה רש"י שה"ש א, ב; לקו"ת צו"ז, א ואילך. ובכ"מ.

כד וכדלקמן פ"ג באריכות על מדרגות הקול השונות. האותיות הנוספות, מוס, רומזות לסוד ם וס שבלוחות בנס היו עומדין" (שבת קד, א) - מדרגות תבונה ("ארח צדיקים") ואמא עילאה (ע"ח שער הכללים פ"א), "עולם הבא" ו"לעתיד לבוא" (ע"ח שט"ו פ"ה), הכל בסוד הבינה, מקום גן עדן, כנ"ל הערה ד.

כה ניגון עדין הוא בסוד גן עדן העליון שבעולם הבריאה, לו זוכים על ידי כוונת המצוות כדבעי, ודבור עדין הוא בסוד גן עדן התחתון שבעולם היצירה, לו זוכים על ידי מעשה המצוות (ש"הוא העיקר") כדבעי. הכל מתייחד על ידי ההמשכה מ"עדן", העדינות של עולם האצילות ("עדן" היינו

כלם צדיקים"^{טו}): ראשית הדרך היא "אור נגה", פתיחות לריבוי גוונים – ריבוי דרכים בעבודת ה' וריבוי צדיקים; אחר כך מגיעים "עד נכון", עד להתמקדות במה ש"נכון" עבורי והזדהות עמו; ובסוף מגיעים ל"היום", התכללות כל הגוונים השונים

בתוך הגוון האחד הנכון לי – שהופך לאור לבן פשוט הכולל את כל הגוונים כאחד.

הניגון קולמוס הנפש

בכללות, הענין של שירה ונגינה בעבודת ה' הוא לבטא את הרגש הכי עמוק שיש בנפש, הרגש הכי עמוק בלב. לאדמו"ר הזקן, בעל הניגונים המקוריים של הב"ד – שנקראים ניגונים מכוונים – יש פתגם מפורסם, על ההבדל בין דבור לניגון – "הדבור הוא קולמוס הלב והניגון הוא קולמוס הנפש"^{טז}.

האדם נקרא מדבר, הוא מבטא את עצמו בדבור, כמו שכתוב בתורה כאשר ה' ברא את האדם – "ויהי האדם לנפש חיה"^{יז}, שאונקלוס מתרגם "לרוח ממללא". מהות האדם היא היותו מדבר, מבטא את עצמו – יש לו מלים לבטא את עצמו יפה לזולת. זו כוונת אדמו"ר הזקן ש"הדבור הוא קולמוס הלב" – האדם נותן ביטוי בדבור שלו לכל מה שקורה אצלו בתוך הלב, הדבור מבטא את רחשי הלב, הוא הקולמוס שכותב את כל הרחשים, "רחש לבי דבר טוב"^{יח}.

אבל לניגון יש מעלה יותר גדולה מהדבור, "הניגון הוא קולמוס הנפש" – הקולמוס של החיות, הרוחניות וגם האלקות. הנפש האלקית של היהודי היא "חלק אלוה ממעל ממש"^{יט}, והחלק הזה של נפש היהודי מתבטא דווקא כשהוא מנגן.

טו ישעיה ס, כא.

טז סה"ש תשי"ב עמ' 122.

יז בראשית ב, ז.

יח תהלים מה, ב.

יט תניא פ"ב.

מעל עולם העשיה נמצא עולם היצירה, עולם של רגש, של אהבה ויראה ורחמנות ושאר הרגשות שיש לאדם.

מעל עולם היצירה יש את עולם הבריאה, עולם של שכל – שכל מופשט יחסית. אבל גם שכל מופשט הוא לא התכל'ס, התכל'ס היא להגיע למעלה מהשכל.

למעלה מהשכל יש רצון פשוט, תענוג פשוט, אמונה פשוטה. המקום של כל הדברים הללו הוא עולם האצילות. מי שנמצא בתוך עצם האמונה שלו, בתענוג האלקי שלו וברצון שלו לקיים את רצון ה' – נמצא בעולם האצילות, זו הדרגה הכי גבוהה, שהיא באמת התכל'ס של העליה. "מלאכי אלהים עלים וירדים בו" – אחרי שעולים צריך גם לרדת. כמו שיש "ירידה צורך עליה"^{כח} יש גם "עליה צורך ירידה"^{כט} – צריך לעלות הכי גבוה כדי לרדת ולהחדיר את האור הכי גבוה בעולם שלנו, כדי לשתף את כל מי שנמצאים בעולם באור הזה, כשהתפקיד שלנו, עם ישראל, הוא אפילו להיות אור לגוים^ל. הכל קורה באמצעות הסולם הזה, של העליה והירידה של הניגון.

לכן יש פה ניגון שמחולק לארבע בבות. את הבבא הראשונה מתחילים בעולם העשיה, אחר כך עולים לעולם היצירה, לעולם הבריאה ולעולם האצילות. אחר כך אפשר לרדת ולהביא את כל האור הזה, מטען של כח ואנרגיה, למטה – לחיים היום-יומיים.

חווית ארבעת העולמות

עכשיו נסביר מה בדיוק צריך להיות הרגש בכל אחת מארבע הבבות. זהו ניגון מכוון, וכעת נסביר מה בדיוק אדמו"ר הזקן כיוון כאן, מה אני היהודי ששר את הניגון הזה, צריך לחוות בכל עולם. הצאצאים של אדמו"ר הזקן – הרביים

עד כאן הקדמה אחת, שהמנגינה היא קולמוס הנפש. כמו שכבר אמרנו, יש שני סוגי נגינה – ניגונים עמוקים, של דבקות וגעגועים, וניגוני שמחה וריקוד. צריך את שניהם, הם משלימים אחד את השני.

ב. ארבע בבות: עליה בארבעה עולמות ארבע שליבות הסולם

עכשיו נדבר על הניגון המיוחד שהזכרנו קודם, הניגון של אדמו"ר הזקן שנקרא 'ארבע בבות'. השם ארבע בבות אומר שיש לניגון ארבעה חלקים, ארבעה שלבים, כמו סולם עם ארבע שליבות. המלה הכי יסודית במוזיקה היא סולם – סולם העליה. יעקב אבינו חלם על "סלם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה והנה מלאכי אלהים עלים וירדים בו"^ד.

ככה בסולם הנגינה יש עליות וירידות. בחכמת הסוד, הנסתר, הקבלה, יש בסולם ארבע שליבות – ארבעה עולמות: העולם התחתון, שאנחנו פה בתחתית שלו, נקרא עולם העשיה – עולם של מעשה. כאן, בעולם שלנו, "המעשה הוא העיקר"^ה – צריך לעשות דברים טובים כל יום ויום, כל שעה ושעה.

ספירת החכמה, הנמשכת בכל עולם האצילות, בסוד "אבא מקנן באצילות"^ו, כאשר מתגלה ש"אצילות איז אויך דא" (ראה סוד ה' ליראין ש"ב פ"ה) – שבכל העולמות מורגש ש"אב אחד לכולנו" (מלאכי ב', י), הגילוי של 'טאטע זיסע' בכל לבושי הנפש (מחדו"מ שכנגד עולמות ב"ע) – והכוונה והמעשה בפועל מתייחדים, כפירוש הבעל שם טוב (כש"ט קה"ת ט) "ל"חכם לב יקח [בכל מצוה שהוא מקיים] מצות [לשון רבים, הכוונה והמעשה]" (משלי י, ח), וד"ל.

כו בראשית כח, יג.

כז ע"פ אבות פ"א מ"ז.

כח לקו"ת בהר מא, א ע"פ מכות ז, ב. ובכ"מ.

כט ראה תשובת השנה מאמר "ננוץ סופן בתחלתן".

ל אברבנאל על ישעיה מט (עפ"י לשון הפסוק שם ו וכן מ, ו).

כל אלה שייכים לתחושה הראשונה, השלב הראשון של עבודת ה' – הזזה עצמית, העתקה, תוך כדי העמקה.

יצירה: מרירות ותקוה

אחר כך מגיעים לשלב השני, שהוא עליה מעולם העשייה לעולם היצירה. עולם היצירה הוא עולם של רגש. רגש טוב הוא רגש של שמחה או של אהבה, לדוגמה, אבל יש גם רגש שאדם מרגיש לא הכי טוב –

שהוא ברגש של מרירות נפשית. מהי מרירות? שמר לי. עכשיו אני מבין כמה אני רחוק מה', מאור אין סוף, מהטוב המוחלט, העצמי, שהוא הקב"ה. אני רוצה אותו – אבל אני רחוק ממנו. הרגש שמתעורר, שנולד מהרגשת הריחוק, נקרא מרירות. זהו לא רגש עצבות ח"ו. עצבות היא מות, היא דבר רע, ומרירות היא משהו חיל"ה. מרירות היא כמו שאדם אוכל מדור – המרור הוא מאד חי, אבל הוא מר.

כתוב שבעולם היצירה קודם כל מרגישים את המרירות של הריחוק מה', מתכלית החיים, אבל יחד עם המרירות יש בעולם היצירה אור שמאיר. על עולם היצירה כתוב "יוצר אור"^ט, והאור שמאיר בעולם היצירה הוא אור של תקוה טובה. כמו שאדם רואה אור בקצה המנהרה – האור בעולם היצירה נותן לי תקוה טובה. אף על פי שאני מרגיש כמה שאני רחוק – אני מתמלא תקוה שכן אוכל להגיע ליעד האמתי. אם כן, יש פה מרירות, שבעצם מביאה לידי תקוה טובה. אלו המילים בעולם היצירה.

נעשה חזרה, כי המילים הללו הן מונחים מיוחדים: קודם יש הזזה עצמית, העתקה מהמקום שלי והעמקה. אחר כך אני עולה פאזה

זו התחלת עבודת

ה' – שאני לא מבסוט מעצמי, איך שאני עכשיו, ואני יודע שדבר ראשון אני צריך לעזוב את המקום העכשווי, המקום הנפשי שלי, ולהגיע למקום אחר, יותר טוב

של חסידות חב"ד, שהסבירו את הניגון הזה, את הכוונה המכוונת של המלחין – השתמשו במונחים שעכשיו נאמר^{לא}:

עשיה: הזזה עצמית

הם אמרו שבחלק הראשון של הניגון, בו נמצאים בעולם העשייה, החויה היא של העתקה, הזזה עצמית והעמקה – אלו הביטויים שלהם. העתקה היא כמו שכתוב בתורה "ויעתק משם"^{לב} – שאדם עוזב את

מקומו הראשון ורוצה להגיע למקום אחר לגמרי בנפש. במראה הסנה, הנבואה הראשונה של משה רבינו, הוא ראה מרחוק את "הסנה בער באש והסנה איננו אפל"^{לד} ואמר "אסורה מכאן להתקרב לשם"^{לה}. הוא ראה משהו, אבל כדי לקלוט יותר טוב את האור הוא צריך לצאת מהמעמד והמצב הראשוני שלו ולהגיע למקום אחר בנפש. זו התחלת עבודת ה' – שאני לא מבסוט מעצמי איך שאני עכשיו, ואני יודע שדבר ראשון אני צריך לעזוב את המקום העכשווי, המקום הנפשי שלי, ולהגיע למקום אחר, יותר טוב.

לתנועת הנפש הזו קוראים 'העתקה' וגם 'הזזה עצמית'. לפעמים התנועה הזו קורית גם עם זעזוע מסוים, שאני חייב פתאום לעזוב את המקום העכשווי ולהגיע למקום אחר. תוך כדי ההזזה העצמית הזו, ההעתקה ממקום למקום, יש גם העמקה. צריך להעמיק – 'מה אני עושה בחיים? מה אני רוצה? בשביל מה אני כאן בעולם הזה? בשביל מה ה' ברא אותי?'.^{לז}

לא אג"ק מוהר"י צ"ח"ב אגרת תסא. התבאר בשיעור ט"ז כסלו תשנ"ג (וראה עלון גל עיני 38); י"ט כסלו תשע"ו פ"ז; יחום אבליים בט' מרחשון תשע"ח.

לב בראשית יב, ח.

לג שמות ג, ב.

לד רש"י עה"פ.

לה תניא ריש פל"א.

לו ישעיה מה, ז וברכה ראשונה דק"ש. פע"ח שער הק"ש פ"א. ובכ"מ.

השכל הטוב. כאשר אדם מתבונן בדברי תורה, בפנימיות התורה, נשמתא דאורייתא, הקבלה, החסידות – הנפש שלו עולה, נשאבת בעמוד החלול. שוב, הוא חווה התרוממות – רוממות הנפש.

בשביל להגיע ליעד האמתי, שהוא השלב הרביעי, חייבים את הרוממות הזאת. מצד אחד, קודם הייתי במצב שאני צריך לזוז מהמקום שלי, לעבור דירה לגמרי; אחר כך היה לי מר כמה שאני עדיין רחוק, אבל עם תקווה טובה של האור בקצה המנהרה. אבל מצד שני כעת צריך רוממות – להפוך את ה־מר ל־רם^מ – עכשיו אני מתרומם לקראת השלב האחרון.

אצילות: עליצות הנפש

הכי מפתיע כאן בתיאור, במונחים של הרביים בתיאור הניגון הזה, הוא השלב האחרון, שנקרא עולם האצילות. אצילות היא מלשון "אצילי בני ישראל"^{מא} – אצילים ברוח. המושג בו מתארים את החוויה של עולם אצילות הוא 'עליצות הנפש'. מאד מענין שאת המלה הזו, עליצות, לא מוצאים כאשר קוראים את כל ספרי חסידות חב"ד – ספר התניא, ספר היסוד, וגם שאר ספרי אדמו"ר הזקן, בעל הניגון הזה, כמו תורה אור וליקוטי תורה. לא משתמשים במלה הזו. זהו גם סימן יפה שבנגינה מתגלות חוויות שאין בדבור ואפילו לא בכתיבה.

שוב, מילה מאד מיוחדת – עליצות^{מב}. מוזיקה היא בכלל רגישות לצלילים, וברור

מ בסוד "אתהפכא... מרירו למיתקא" (ע"פ זהר ח"א ד, א). מררם בגימטריא עמלק – רוממות הנפש מורגשת כאשר כאשר זוכים ל"אין שמחה כהרתת הספקות" (מצו"ד למשלי טו, ל) במחיי עמלק, בגימטריא ספק, והיינו השמחה של פנימיות הבינה המקנת בעולם הבריאה. מא שמות כד, יא.

מב עליצות – בגימטריא חות ("אמה של מלכות") – היינו עלי-מלכות (על דרך "עלי באר", עליית בארה של מרים, לשון מרירות) – עליית המלכות עד טעם עליון, בסוד הטעם הראשון בטעמי המקרא, זרקא, תנועה של הזזה עצמית הזורקת את המלכות כלפי מעלה, עד לכתר עליון (ראה זהר ח"א כד, א), וד"ל.

– אני מגיע למצב בו מר לי מהריחוק, אבל אני מתמלא תקווה טובה שכן אצליח בע"ה להגיע ליעד.

בריאה: רוממות

אחר כך עולים עוד מדרגה, עוד עולם – מעולם היצירה, שהוא עולם של לב ורגש, עולים לעולם הבריאה, שהוא עולם של שכל. השכל הוא משהו מופשט, לשכל המופשט של עולם הבריאה, אליו אני מגיע עכשיו בעבודה שלי, קוראים "שכלים נבדלים" בלשון הרמב"ם^{טז}. היות שהשכל של עולם הבריאה מופשט מההשגות והחיים המוכרים לי כתוב על עולם הבריאה "בורא חשך"^{טז}, הוא חשך יחסית לאור התקווה שיש בעולם היצירה.

כמו שאמרנו, לכל עולם כאן יש מונחים מכוונים, מדויקים. מה הביטוי המדויק לחוויה של עולם הבריאה? ביטוי קצת מפתיע. אמרנו שעולם הבריאה הוא שכל, שיחסית לאור התקווה שבעולם היצירה הוא מופשט וחשוך, אבל יחד עם זאת הנפש מתרוממת

– השכל מדומם את האדם. לכן המלה בה משתמשים הרביים, הצדיקים, לתיאור השלב השלישי של הניגון היא הרגשת רוממות בנפש. על המשיח כתוב "הנה ישכיל עבדי ירום ונשא וגבה מאד"^{טז}. מתוך שכל ("ישכיל") הנפש מתרוממת ("ירום"). בהתרוממות הנפש אני ממש נשאב למעלה. יש משל בקבלה^{טז} שיש עמוד חלול ששואב את הנשמה למעלה. באותו אופן, יש כח של התרוממות בשכל האמתי,

לז מורה נבוכים ח"א פמ"ט.

לח ישעיה נב, יג.

לט חגיגה יב, ב; זהר ח"ב רעא, א; ספר הבהיר קב. ובכ"מ.

כאשר אדם

מתבונן בדברי תורה, בפנימיות התורה, נשמתא דאורייתא, הקבלה, החסידות – הנפש שלו בעמוד החלול

את החלק הזה הוא חיבר סופית דווקא בתור צדיק הדור, כשהוא הגיע להיות רבי בפועל. זהו גם סימן מהו עולם האצילות

בתחלת שנות העשרים שלו, הוא חיבר את הניגון הזה. הרבה יותר מאוחר, כשהוא כבר נעשה מנהיג של עם ישראל – הרבי הראשון של חב"ד – הוא שיפץ ושיפר את התנועה האחרונה, התנועה של עולם האצילות, שהיא כבר משהו אחר לגמרי. לפני כן יש תנועות עמוקות של דבקות וגעגועים, אבל כשהניגון מגיע לאצילות הוא הופך לעליצות, לשמחה עצומה – לא סתם שמחה, אלא שמחה מיוחדת, שמחה רבה, שמחה שלמעלה מטעם ודעת. יש שמחה שעדיין אפשר להבין למה אני שמח כאן, אבל עליצות – להיות עליץ – זו שמחה מסוג אחר לגמרי. את החלק הזה הוא חיבר סופית דווקא בתור צדיק הדור, כשהוא הגיע להיות רבי בפועל. זהו גם סימן מהו עולם האצילות, שכאן הוא אציל.

כתוב^{מג} שהוא בעצמו, מרוב התפעלות פנימית-נפשית, לא היה מסוגל אפילו לכתוב את כל המלה אצילות. לכן בספר התניא שלו הוא רק כתב בקיצור, שם גרש בשביל לסמן שזו המלה אצילות. שוב, אצילות כאן היא עליצות, שמחה עצומה, וגם בתוך השמחה – לא סתם כמו ניגון שמחה, אלא שמחה שמרגישים את כל העומק, את כל הגעגועים, את כל הדבקות שהיו עד כה, ובכל אופן הוא שמח, פורץ. את החלק האחרון מתחילים לשיר איטי יחסית, אבל ככל שממשיכים לשיר הקצב נעשה יותר ויותר קצב מהיר והניגון יותר ויותר שמח, עד שעולה למעלה לגמרי מטעם ודעת. זו העליצות של החלק הרביעי, התכלית של הניגון. סימן שבאמת תכלית העבודה שלנו בעולם הזה היא להיות עליצים, להגיע לעליצות של "שמחו צדיקים בהוי"מ"^{מט}.

מח לוח "היום יום" חשוון.
מט תהלים צז, יב.

שהצליל של המילים עליצות ואצילות הוא דומה, מעין לשון נופל על לשון.

עבודת הצדיקים

המדקדקים מסבירים^{מג} שבתנ"ך יש שלשה שרשים שהם בעצם אותו דבר, חילוף אותיות הבאות מאותו מוצא בפה, מוצא השניים – **עלץ, עלז ו-עלס**.

משלשתם הכי שכיח בתנ"ך הוא שרש **עלז**. אם נאמר בדיק, שרש **עלז** – עליזות – חוזר עשרים וחמש פעמים^{מז}. השני הוא שרש **עלץ** – עליצות – שחוזר רק תשע פעמים^{מח}. השרש שמופיע הכי פחות הוא **עלס** – מופיע רק שלש פעמים^{מז}. בכל אופן, יש פה שלש מילים שלפי פשט הן אותו דבר. אדמו"ר הזקן והרביים אחריו בוחרים דווקא בביטוי עליצות הנפש – עם **צ**, במקום **ס (עלס)** או **ז (עלז)**. בהרבה מפסוקי העליצות בתנ"ך שרש **עלץ** הולך יחד עם צדיקים. למה אני מדגיש זאת? כי העולם הזה, עולם האצילות – שכעת רוצים להגיע אליו, היעד שלנו – הוא עבודת הצדיקים.

מתי אדמו"ר הזקן חיבר את הניגון ארבע בבות? כתוב^{מז} שהוא חיבר אותו כאשר עדיין היה תלמיד אצל רבו המובהק, הרב המגיד ממעזריטש. הוא ישב שם יחד עם שאר התלמידים, הצדיקים הגדולים, כמו רבי לוי יצחק מברדיטשוב, הרבי ר' אלימלך, הרבי ר' זושא ושאר הצדיקים – הם היו מבוגרים ממנו, הוא הצעיר בין תלמידי המגיד. בשנים הללו,

מג רש"י ומצודות איוב כ, יח; מצודות דה"א טז, לב.
מד ש"ב א, כ; ישעיה ה, יד; יג, ג; כב, ב; כג, ז וי"ב; כד, ח; לב, יג; ירמיה יא, טו; טו, יז; נ, יא; נא, לט; חבקוק ג, יח; צפניה ב, טו; ג, יא; ג, יד; תהלים כח, ז; ס, ח; סח, ה; צד, ג; צו, יב; קח, ח; קמט, ה; משלי כג, טז.
מה ש"א ב, א; חבקוק ג, יד; תהלים ה, יב; ט, ג; כה, ב; סח, ד; משלי יא, י; כח, יב; דה"א טז, לב.
מו משלי יח, איוב כ, יח; לט, יג.
מז אג"ק מוהר"י צ"ב אגרת תסא עמ' ריט.

“עלץ לבי... רמה קרני”

נוסיף עוד משהו שנותן כאן הרבה געשמאק: אמרנו שבאופן מפתיע עולם הבריאה נקרא רוממות ועוד יותר מפתיע שעולם האצילות נקרא עליצות. מאיפה צמחו הביטויים הללו? יש עשר שירות בתנ”ך, שאחת מהן היא שירת חנה, אם שמואל הנביא, שמואל הרמתי, עליו כתוב שהוא שקול כנגד משה ואהרן^נ. כתוב^{נג} שמושה היה מנגן בכל מיני ניגון – נשמה כללית שמנגנת את הניגון של כל אחד. רבי אמתי הוא נשמה כללית^{נד} ולכן הוא יודע לנגן את הניגון של כל אחד. לכל אחד יש את הנשמה שלו ואת הניגון שלו ורבי שיודע את

עליצות היא

שמחה של לידה
מחדש, של מעבר
למציאות חדשה
לגמרי, על דרך
“גר שנתגייר כקטן
שנולד דמי”

הניגונים של כולם יכול גם לחבר ניגונים מתאימים, שמגלים ומוציאים את הנשמה של כל אחד ואחד. אחרי שחנה התפללה ובכתה וזכתה להוליד את שמואל הנביא היא אומרת את שירת חנה, והיא פותחת את השירה שלה במלה “עלץ”^{נד}. זו

הפעם הראשונה (“הכל הולך אחר הפתיחה”^{נה}), ובהחלט אפשר לומר שגם הפעם העיקרית, בה מופיע השרש עלץ בתנ”ך. אם כן, עליצות היא שמחה של לידה מחדש, של מעבר למציאות חדשה לגמרי, על דרך “גר שנתגייר כקטן שנולד דמי”^{נו}. זו פתיחת שירת חנה, שהיתה עקרה ואז ‘נולדה מחדש’ כאמא לאחר שילדה.

בכל אופן, אחרי שהיא פותחת “עלץ לבי בהוי” היא ממשיכה “רמה קרני בהוי”. כאן יש

מקור מובהק לשתי המילים שהרביים השתמשו למדרגות הללו, עליצות בעולם האצילות – עליצות הנפש, שמחה פורצת, שמחה למעלה מטעם ודעת – ורוממות הנפש בעולם הבריאה. “עלץ לבי בהוי רמה קרני בהוי” – יה של שם הוי’ ב”ה, “הנסתרת להוי’ אלהינו”^{נא}.

עד כאן ההסבר המקובל, עם קצת תוספת שהוספנו, לארבע המדרגות – הזוהרתקוה – רוממות-עליצות – שכנגד ארבעת העולמות. לכן קוראים לניגון ארבע בבות.

ג. השמעת הקול הבלתי-נשמע

ניגונים – ביטוי הקול הפנימי

נחזור ונסיים עם ההתחלה: אמרנו שתפקיד הניגון בכלל להיות קולמוס הנפש – הקולמוס שכותב את הרגש, החוויה הפנימית ביותר של נשמת היהודי. יש ביטוי בזהר הקדוש, ספר היסוד של הקבלה, שיש “קלא פנימאה דלא אשתמע” ויש “קלא פנימאה דאשתמע”^{נב} – שני סוגים של קול פנימי.

שוב, הניגון הוא הקול הפנימי של הנפש וככל שהניגון יותר עמוק ומכוון הוא מבטא קול יותר פנימי. מה מיוחד בניגונים שחברו הצדיקים בעצמם, הניגונים של הרביים? הם מגיעים לקול יותר עמוק ויותר פנימי בנשמה. כלומר, אם כל ניגון טוב ויפה, ניגון שחסידיים נוהגים לשיר בהתוועדויות, מסוגל לבטא את הקול הפנימי הנשמע, אזי הניגונים המיוחדים של הרביים, הניגונים המכוונים מגיעים אל הקול הפנימי הלא נשמע. במיוחד הניגון הזה, ארבע בבות, מגיע כל כך עמוק שהוא מוציא מהלא-מודע, מהעל-מודע לגמרי, את ה”קלא פנימאה דלא אשתמע”, ונותן לו ביטוי – הוא מגלה גם הקול הפנימי שלא נשמע. זהו גילוי של משיח, שבא לדרוש טעמי

נ תרגום לשה”ש א, א.

נא ברכות לא, ב; רש”י על במדבר טז, ז.

נב זהר ח”ב קיד, ב.

נג ראה לב לדעת מאמר “וצדיק יסוד עולם” פ”ב; מלך ביפיו מאמר “נשמת רשב”י”.

נד ש”א ב, א.

נה ע”פ פרקי דרבי אליעזר פמ”ב.

נו יבמות כב, א.

נז דברים כט, כח.

נח ראה זהר ח”א נ, ב.

בראש השנה^{טו} והוא קשור גם לכוונות הטבילה במקוה^{טז}. בצורה קצת מפתיעה, כוונת תקיעת השופר היא גם כוונת הטבילה במקוה – שתייהן נועדו לגלות את ה־א שלפני ה־א, הקול שלפני ראשית הדבור.

צריך לעשות יחוד בין הקול והדבור. כל הקבלה היא לעשות יחודים, לחבר בין נשמות ובתוך הנשמה גופא לחבר בין הממדים השונים של הנשמה. היחוד היסודי של הקבלה, יחוד יעקב־דחל, נקרא יחוד קול ודבור^{טז}. כמו שאמרנו קודם, הדבור הוא קולמוס הלב והנגון הוא קולמוס הנפש וצריך לחבר ביניהם. בן אדם נקרא מדבר, יש לו קול, והוא צריך לחבר קול ודבור. בכל אופן קול ודבור הם שתי דרגות שלמטה משני הקולות הפנימיים.

סוד הוי'

כלומר, בעצם יש כאן ארבע מדרגות (שגם הן כנגד ארבע בבות):

יש שתי מדרגות שנקראות "הנסתרת להוי' אלהינו" – "הנסתרת" הן משהו פנימי, שהוא רק "להוי' אלהינו", הוא לא נשמע בפשטות – הקול הפנימי שלגמרי לא נשמע וגם הקול הפנימי שלמרות שהוא פנימי כן אפשר לשמוע אותו. הקול הפנימי שנשמע הוא קול שנשמע לאדם עצמו אך לא נשמע לזולתו. אחד כך יש קול סתם, שגם הזולת יכול לשמוע^{טז}, שמתחבר ומזדווג עם הדבור – שתי מדרגות גלויות, "והנגלת לנו ולבנינו", שכנגד זה שבשם.

דבור הוא המלכות, האשה, והקול הוא הגבר, האישי. מעליהם יש שותף שלישי שמחבר

טו סידור עם דא"ח ד"ה "להבין ענין תקיעת שופר (עפ"י כוונת הבעש"ט ז"ל)" (רמד, ג).

טז שם ד"ה "כוונת המקוה מהבעש"ט ז"ל" (קנד, א).

טז ראה זהר ח"א נ, ב; ח"ג רכח, ב; ע"ח ש"ד (אח"פ) פ"א. טז הקול הנשמע לזולת הוא "אור המאיר לזולתו" (המתחיל מה"ז שבשם), שבשרש היינו אור אין סוף הממלא כל עלמין; הקול הנשמע רק לאדם עצמו הוא "אור המאיר לעצמו", שבשרש היינו אור אין סוף הסובב כל עלמין; הקול הפנימי הלא נשמע (גם לעצמו, הלא־מודע לגמרי) הוא בשרש סוד העלם עצמי של אור בעצמו המאור, וד"ל.

תורה, כמו שאמרנו.

אם כן, צריך טפה להתבונן ולהבין מהו ה"קלא פנימאה דלא אשתמע", הקול הפנימי שלא נשמע, לעומת "קלא פנימאה דאשתמע", הקול הפנימי שכן נשמע. בכלל, אולי יש עוד מדרגות של קול? כל הענין של ניגון הוא קול – קול ערב, כמו שכתוב בשיר השירים "כי קולך ערב"^{טז}. יש ביטוי של האור החיים הקדוש^{טז} שיש נעימות, עריבות, ידידות, מתיקות – ר"ת **נעים**, "הנה מה טוב ומה נעים"^{טז}. נעימה היא גם מנגינה ועריבות היא גם מנגינה. כשיש נעימות ועריבות יש גם ידידות (כח הניגון החסידי לקשר ולאחד את הידידים בהתוועדות רעים) ומתיקות (התגלות של "ומתוק האור"^{טז}). הכל מתחיל מנעימות ועריבות, מקול ערב^{טז}.

יחוד קול־דבור

אכן, חוץ משני הקולות הפנימיים, שתי מדרגות של "קלא פנימאה" – קול פנימי בלתי־נשמע וקול פנימי נשמע – יש עוד שתי מדרגות: יש קול סתם, שהוא לא קול פנימי, אלא פשוט קול – כמו שאני מדבר עכשיו בקול. הקול הזה – עליו כתוב "קול יעקב"^{טז}, כמו שתכף נסביר יותר – מתחבר עם הדבור, הוא קול לצורך הדבור.

הדבור מורכב מ־כב אותיות, מאלף עד תיו, והבעל שם טוב, מחולל החסידות, אומר שלפני האות **א** יש עוד **א** שהיא עצם הקול. זהו הסוד שמכוונים לפני או תוך כדי תקיעת שופר

טז שה"ש ב, יד.

טז אוה"ח ריש אחרי מות.

טז תהלים קלג, א.

טז סב קהלת יא, ז. והיינו התגלות "האור כי טוב" (בראשית א, ד) בלידת משה רבינו – "ותרא אותו כי טוב הוא" (שמות ב, ב), כאשר התמלא הבית כולו אור (סוטה יב, א) – היודע לנגן בכל מיני ניגון, כדלקמן בפנים.

טז **קול ערב** עולה ג"פ **קול** – כדלקמן בארוכה בסוד שלש מדרגות קול, קול גלוי ונעוד שתי מדרגות קול פנימי – בהיות ש־**ערב** עולה **קול־קול**, וכן עולה קול במלוי, **קוף ו למד** (היינו שחלק המילוי שוה לשרש).

טז סד בראשית כז, כב.

האצילות (בו או"א עילאין הם חש"מל), כשהקול הפנימי הנשמע נכלל לגמרי בקול הפנימי הלא נשמע, הוא בטל במציאות בלי תחושת ישות נפרדת. אבל כאשר יורדים יש חלוקה לשתים בחינות, חש בעולם האצילות (חכמה, י) ומל בעולם הבריאה (בינה, ה עילאה). אם כן, יש חש"מל ואחר כך קול-דבור. זו עוד רביעיה חשובה:

י	קלא פנימאה דלא אשתמע (חש)
ה	קלא פנימאה דאשתמע (מל)
ו	קול
ה	דבור

"הקל קול יעקב"

אמרנו שסתם קול, הקול שנשמע לזולת, נקרא "קול יעקב" – יעקב הוא בתפארת, ה"ז שבשם הוי". אבל לא כתוב רק "קול יעקב" אלא "הקל קול יעקב" – קודם כל "קל" חסר ואחר כך "קול" מלא. לענייננו, זהו המקור של המושג קול הפנימי בכלל. מי אמר "הקל קול יעקב"? יצחק אבינו. יעקב בא ודבר כאילו הוא עשו, אבל יצחק שומע שהקול הוא של יעקב. היום מזהים אנשים לפי הקול שלהם, כידוע, עוד יותר טוב מטביעת האצבע שלהם. הקול הוא הביטוי של הדבר הכי עמוק בנפש.

"הקל" הראשון, "קל" חסר, הוא הקול הפנימי. בפרט הוא הקול הפנימי הנשמע, שכנגד ה עילאה שבשם. אמנם הוא מצטרף לקול הפנימי שלא נשמע, בסוד חש"מל כנ"ל, אבל שומעים את "הקל" (עם ה הידיעה), קול מורגש שמנוגד ל"הידים ידי עשו" – הוא חסר ו כי הוא קול פנימי ונוספת לו ה כי הוא כנגד ה עילאה. אחר כך יש "קול", מלא ו – כנגד ה"ז שבשם – שהוא קול רגיל שמתחבר עם הדבור. כמו שרש"י מפרש שמדובר כאן על תוכן הדבור, לא על צליל הדבור. בחסידות מבואר¹¹ ש"הקל" חסר היינו קול תפלה – קול חשאי שלא נשמע לזולת, אך כן מודע-נשמע לאדם עצמו, כמאמר חז"ל

אותם, שגם שם בו יש שתי מדרגות, שני שלבים, "הנסתרת להוי' אלהינו". השכל, עולם הבריאה, הוא הקול הפנימי הנשמע ומה שלמעלה מהשכל, עולם האצילות, הוא הקול הפנימי שלא נשמע. מדות הלב, הרגש, הן הקול. המעשה, שהוא העיקר¹², הוא הדבור. חז"ל אומרים "עקימת שפתיו הוי מעשה"¹³ – מאמר חז"ל מאד חשוב, שמובא כמה פעמים בתניא¹⁴. כשאני מדבר אני עושה משהו, השפתים עושות, זזות, יש פה הזזה (המדרגה של עולם העשיה, כנ"ל).

שוב, יש קול פנימי בלתי-נשמע, יש קול פנימי נשמע ויש קול ודבור. לשתים המדרגות "הנסתרת", הקול הפנימי שלא נשמע והקול הפנימי שנשמע, יש עוד מונח חשוב בקבלה – סוד החשמל. זו המלה הכי סודית בקבלה, שחזרת שלש פעמים בנבואת יחזקאל¹⁵, במעשה מרכבה. איך חז"ל דורשים אותה? "עתים חשות עתים ממללות"¹⁶ – "חש" היינו שתיקה ו"מל" היינו דבור. שתי הבחינות

של חש"מל הן שתי הבחינות העליונות – הקול הפנימי שאינו נשמע הוא החש והקול הפנימי שנשמע הוא המל. יש מדרגה בה יש "חש" ו"מל" יחד. למטה יש "עת לחשות ועת לדבר"¹⁷ אבל למעלה אפשר לשתוק ולדבר יחד, העלם וגילוי בעת ובעונה אחת (בסוד "קול דממה דקה"¹⁸ ששמע אליהו בהר חורב, ד"תמן אתי מלכא"¹⁹, גילוי עצמותו יתברך). זו החוויה למעלה, בעולם

למטה יש "עת לחשות ועת לדבר" אבל למעלה אפשר לשתוק ולדבר יחד, העלם וגילוי בעת ובעונה אחת

סט ב"מ צ, ב.

ע לקו"א פל"ז; פנ"ג; אגה"ק כט; קו"א ב.

עא יחזקאל א, ד; שם כז; ח, ב.

עב חגיגה יג, ב.

עג קהלת ג, ז.

עד מלכים"א יט, יב.

עה ברכות נח, א.

עו תו"א פה, ג ובכ"ד.

כשיש משפחה גדולה, הרבה ילדים, צריך את הקצב הנכון של הבית, שהכל יעבוד טוב

המנגינה עצמה הוא "עזר כנגדו"⁹, כמו איש ואשה במצב האידיאלי של שלום בית – י"ה. אחר כך יש הרמוניה, שהיא כבר הרבה יותר נמוכה – כל אחד יכול לעשות הרמוניה – והיא ביטוי של הרגש. כמו שיש אבא ואמא, המנגינה והקונטרפונקט, ה"עזר כנגדו", יש הרבה ילדים שעושים שמח, ובמצב הטוב יוצרים בתוך הבית הרמוניה, קולות מגוונים, תפארת. הרמוניה היא תפארת – הרבה גוונים במזיגה נכונה, זהו הביטוי. כמו שפתחנו, ניגון הוא גוונים שונים ביחד, כנגד ה"ז של שם הוי".

בסוף המלכות היא הקצב. יעקב אבינו אמר "ואני אתנהלה לאטי... ולרגל הילדים"¹⁰ – כשיש משפחה גדולה, הרבה ילדים, צריך את הקצב הנכון של הבית, שהכל יעבוד טוב.

נחזור: אמרנו עכשיו כלל גדול, שבמנגינה בכלל יש ארבע מדרגות. בדרך כלל כשאנחנו יושבים יחד ושרים שיר, מנגינה מכוונת של החסידות, יש רק שני דברים – מלודיה וקצב. לפי הקבלה המלודיה עצמה היא ה"י של שם הוי', האצילות, והקצב הוא המלכות, ה תתאה של שם הוי', בסוד הוי' בחכמה יסד ארץ"¹¹.

אם יש הרכב קצת יותר רציני, מקהלה ששרה או שמנגנים בכלים, יש גם את שתי המדרגות שבאמצע – הקונטרפונקט, שכנגד ה עילאה, השכל, וההרמוניה, שאם היא יפה היא תפארת, ה"ז שבשם:

י	מלודיה
ה	קונטרפונקט
ו	הרמוניה
ה	קצב

ארבע בבות – תשובה וגילוי משיח

אם כן, מה שעשינו עכשיו בקיצור: דברנו

פ בראשית ב, יח.

פא בראשית לג, יד.

פב משלי ג, יט.

"השמע לאזנך מה שאתה מוציא מפיר"¹². כך מוסבר שיחד עם הרגשת רוממות המושכל של עולם הבריאה יש גם השתפכות הנפש בתפלה. כתוב שתחושת עבודת הבבא השלישית היא רוממות והשתפכות הנפש –

היינו תפלה חב"דית מתוך התבוננות (שהיא תפלת עשיר, כמו שהסברנו לאחרונה¹³).

רביעיה בניניה

הסברנו את העליה של ד' בבות בארבעת העולמות וגם ארבע מדרגות של קול ודבור. גם בעצם הנגינה יש רביעיה, ארבע בבות. מה הרביעיה בכלל במוזיקה? זהו כלל גדול במוזיקה¹⁴:

כאשר מנגנים ניגון חסידי או סתם ניגון, בפה או בכינור, שומעים בעיקר את המנגינה. בכינור אפשר לעשות גם הרמוניות, אבל העיקר הוא המנגינה עצמה, מה שנקרא המלודיה. כשאני מנגן על פסנתר הנגינה היא בשתי ידים, המנגינה היא עם הרמוניה ועוד דברים. לחסיד חשובה בעיקר המלודיה – הדיוק בעצם המנגינה.

מי שמכיר טפה את חכמת המוזיקה יודע שחוף מהמלודיה – עצם המנגינה – יש מה שנקרא counterpoint, קונטרפונקט בשפה המדוברת – הניגוד, הקאנון. הקונטרפונקט הוא כבר מאד שכלי – מי שמכיר קצת את ההיסטוריה של המוזיקה יודע שזה מה שבעלי השכל עשו הכי טוב. הקונטרפונקט לעומת

עז ברכות טו, א. אכן, על פי קבלה בתפלה עצמה – תפלת העמידה, תפלת האצילות – אל לו לאדם להשמיע את תפלתו אפילו לאזניו שלו (זהר ח"א רי, א), היינו שבעולם האצילות הקול הפנימי הנשמע נכלל לגמרי בקול הפנימי שאינו נשמע, כנ"ל בפנים, ורק בתפלת הבריאה, "שמע ישראל", האדם משמיע לאזני עצמו את תפלתו (וראה באורך ובעומק שיעור ח"י טבת תשס"ד – השיעור הראשון משיעורי כוונת התפלה – העתיד לראות אור א"ה בספר שפתי תפתח).

עח שיעור ליל שבת יוצא (נדפס בגליון וישלח) השתא.

עט ראה עלון גל עיני גליון 13 עמ' 10.

למשיח כל יום^{טו}, והמשיח האישי שלי – ניצוץ משיח שבתוכי – הוא הקול הפנימי שלא נשמע, והמנגינה הפנימית של הרבי מגיעה גם אליו ומוציאה אותו.

מנגנים את הניגון הזה לפי המסורת החב"דית רק בזמנים מיוחדים – זמני שמחה, זמני תשובה. הרבי הזקן, מחבר הניגון, אמר^צ שהניגון הזה מסוגל לתשובה – לא סתם תשובה, אלא תשובה עילאה, מתוך עליצות, שמחה אמתית בנפש. שנוכה בזמנים המיוחדים לשיר את הניגון הזה מתוך תשובה ולגלות את המשיח שבנו, שהוא בעצם הקול הפנימי שלא נשמע.

אפשר לדרוש על כל זה את הפסוק שאנחנו אומרים פעמיים בכל יום – "שמע ישראל הוי' אלהינו הוי' אחד"^{צא}: "שמע ישראל" את הקול הפנימי שלך, תשמע ש"הוי' אלהינו", הקול הפנימי הנשמע (בחינה אמא"בינה, "אור המאיר לעצמו", "אלהינו" של כל האומה^{צב}, הקול הפנימי שנשמע לכלל ישראל), "הוי' אחד", הקול הפנימי הבלתי נשמע ("אחד האמת" שמתגלה דווקא בחכמה^{צג}), "הוא ושמו אחד"^{צד}, שיתגלה רק לעתיד לבוא כאשר "והיה הוי' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה הוי' אחד ושמו אחד"^{צה}, כאשר כל העמים יאמינו בה' ויקראו בשמו^{צז}. האמונה היא הקול הפנימי ביותר, שבעולם הזה היא בגדר תענוג נעלם^{צח}, שרק משיח, שידרוש טעמי תורה, יגלה בשלמות.

על הארבע בבות, דברנו על שתי הבחינות של הקול הפנימי שבנפש שהניגון בא לבטא. דבור מבטא את הקול סתם, אבל ביטוי שתי המדרגות העליונות – הקול הפנימי שלא נשמע והקול הפנימי שנשמע, החש"מל – הוא תפקיד הניגון. על שלש בחינות הקול אנחנו אומרים "ותשובה ותפלה וצדקה מעבירין את רוע הגזרה"^{צט}. בסידורים כתובות מעל המלים "ותשובה ותפלה וצדקה" המילים **צום-קול-ממון**, שכולן שוות בגימטריא **קול**, כידוע^{צפ}. קול סתם, שנשמע לזולת, הוא צדקה – השפעה לזולת. הקול הפנימי הנשמע הוא קול תפלה, "הקל", כנ"ל. אבל הקול הפנימי שאינו נשמע גם לאדם עצמו הוא נעלם לגמרי – בצום-צמצום (סוד האות י בשם הוי'^{צפ}) – ואליו אפשר להגיע רק על ידי תשובה במדרגה העליונה שלה (תשובה עילאה מאהבה רבה).

המיוחד בניגון מכוון שמחבר רבי, ובמיוחד הניגון המכוון הזה – ארבע בבות – שהוא מגיע גם לקלא פנימאה דלא אשתמע, לקול הפנימי שלא נשמע, שהוא בעצם קול אחר לגמרי, קול חדש. כמו שיש "אור חדש על ציון תאיר"^{צפ} יש קול חדש^{צפ}. מי ישמיע אותו? משיח, שבא לדרוש טעמי תורה. על המשיח כתוב שהוא בא "לאתבא צדיקא בתיובתא"^{צפ}, בא לעורר את כולם בתשובה כזו שמגיעה אל הקול הפנימי הנעלם, שגם הצדיק ישמע את הקול הפנימי הבלתי-נשמע שבתוכו. אנחנו מאמינים ומחכים

פט הקדמת הרמב"ם לפרק חלק, היסוד השנים עשר.

צ ראה ארבע בבות (לייבמן, כפ"ח תשע"ו) עמ' 23.

צא דברים ו, ד.

צב ראה שמות רבה נב, ה; פסיקתא דרב כהנא פ"א אות ג.

צג תניא פל"ה בהגהה. ראה פלה"ר ד"ה "ואשה אחת" פ"ד (סא, ד).

צד זהר חדש (מרגליות) מדרש הנעלם ב, ב (היינו העלם האור בעצמות המאור – כנ"ל הערה סח). וראה פרקי דרבי אליעזר פ"ג.

צה זכריה יד, ט.

צו ראה רש"י עה"פ.

צז ראה סה"מ תשי"ט ח"ב סוד"ה "הפך ים ליבשה"; ספר הנפש פ"ד (עמ' עב) ובכ"מ.

פג נוסח התפלה לימים נוראים (ע"פ ירושלמי תענית פ"ב ה"א).

פד דבש לפי מערכת ז אות ח.

פה תניא אגה"ת פ"ד. וברובי מקומות.

פו ברכת "יצר אור" (נוסח אשכנז וספרד). וראה מאמר ד"ה "הרכבת אנוש לראשנו" להרה"צ ר' הלל מפאריטש (נדפס במגיד מראשית אחרית) ובסיום ביאורו להקדמת דרך חיים.

פז עוד על "קול חדש" ראה שיעור מוצאי כ"ב חשון (נדפס בגליון חיי שרה) השתא. **קול חדש** עולה **חש"מל מל** – תהליך של גילוי מה"קלא פנימאה דלא אשתמע, כנ"ל.

פח ע"פ זהר ח"ג קנג, ב. הובא ונתבאר בלקו"ת שמע"צ צב, ב; ש"ה ש"ג, סע"ב. ובכ"מ.

הַלּוֹמֵד עַל מִנַּת לַעֲשׂוֹת | צִידָה לַדֶּרֶךְ

- ◆ ניגון צריך להיות עדין – ניגון של גן עדן.
- ◆ את כל עצי גן עדן מגדלים על ידי תדרי שמחה וגעגועים.
- ◆ בכח ניגון שמחה לפרוץ את כל גדרי הנפש.
- ◆ ניגון הולך וגובר – משקט ואטי לחזק ומהיר, מדב־גוני ועמום לפשוט ובהיר, מקטנטון מוחין לגדלות מוחין – “כאור נגה הולך ואור עד נכון היום”
- ◆ התפתחות הצדיק היא “וארח צדיקים כאור נגה [תפוחות לריבוי גוונים בעבודת ה'] הולך ואור עד נכון [הזדהות עם הדרך האחת הנכונה לצדיק] היום [התכללות כל הגוונים באור הבהיר של הדרך האחת]”.
- ◆ רחשי הלב מתבטאים בדבור אך עצם הנפש – “חלק אלוה ממעל ממש” – מתבטא בניגון.
- ◆ משיח ידרוש טעמי תורה – הוא יחבר את קולמוס הנפש (הניגון) עם קולמוס הלב (הדבור).
- ◆ יש לעלות ולרדת בסולם הנגינה – להגיע לאור הכי גבוה ולשתף בו את כל באי עולם.
- ◆ ראשית עבודת ה' היא 'הזזה עצמית', מתוך אי־שביעות־רצון ממקומי העכשווי, והעמקה בתפקידי בעולם כדי לדעת לאן להעתיק את מקומי הרוחני.
- ◆ מרידות מריחוקי מה' באה עם תקוה טובה שאוכל להתקרב.
- ◆ האור השכלי פועל רוממות בנפש.
- ◆ תכלית העליה היא עבודת הצדיקים – עליצות הנפש – שהיא חויה של לידה מחדש.
- ◆ רבי אמתי יודע את הניגון המיוחד של כל נשמה.
- ◆ כל ניגון יודע לבטא את הקול הפנימי הנשמע וניגון מכוון – ובפרט ארבע בבות – גם את הקול הפנימי שאינו נשמע.
- ◆ נעימות ועריבות הניגון מביאות לידידות בין המתוועדים ולמתיקות של גילוי האור.
- ◆ “הנסתרת” בנפש הן קול פנימי שלא נשמע (חש) וקול פנימי שנשמע (מל) “והנגלת” הן קול ודבור.
- ◆ התפתחות המוזיקה היא כמו משפחה: אבא (מלודיה) ואמא (קונטרפונקט) עם הרבה ילדים שקולותיהם יוצרים הרמוניה, כאשר כל הבית צריך לפעול טוב ובקצב נכון.
- ◆ הקול המופנה לזולת הוא צדקה, הקול שרק האדם שומע הוא תפלה והקול הפנימי הנעלם מתגלה בתשובה.
- ◆ משיח בא להחזיר את הצדיקים בתשובה – לגלות את הקול הפנימי הנעלם של הצדיקים.
- ◆ הקול הפנימי הבלתי־נשמע שבתוכי הוא המשיח הפרטי שלי.
- ◆ ארבע בבות מסוגל לתשובה ולהתגלות המשיח.
- ◆ “שמע ישראל [את קולותיך הפנימיים:] הוי' אלהינו [הקול הפנימי הנשמע רק לישראל] הוי' אחד [הקול הפנימי הנעלם, שיתגלה בביאת משיח לכל באי עולם]”.

רשות גואל הדם

קיצור מהלך השיעור

בלימוד הרמב"ם היומי מגיעים השבוע **להלכות רוצח ושמירת הנפש**. השיעור מתרכז בדין **גואל הדם**, מסביר את **היסוד** של דין גאולת דם ומציע התבוננות כללית על היחס בין **מצוה ורשות בתורה**. בשונה מהרגיל, השיעור השבוע איננו פורש את היקף הסוגיא עם דברי האחרונים על הרמב"ם (שקצת מדבריהם נזכרו בהערות), אלא מציע קריאה ברוח **'רמב"ם כפשוטו'** המפיקה **יסודות גדולים** מדקדוק בלשון וסגנון הרמב"ם.

"ירצח את הרצח"

החרב¹). כפי שדובר הרבה פעמים², כל לימוד צריך להיות מוחשי וציורי (בבחינת "הכל צפוי"), ובתסריט הקלאסי של רצח בדמיון יש רוצח שרודף אחרי מישהו לרוצחו נפש. הדבר בולט בכך שמיד בתחלת הלכות רוצח מביא הרמב"ם באריכות את דיני רודף – כאשר אדם רואה רוצח (או אנס) רץ אחרי מישהו לפגוע. מכאן מובן גם כי תיקון הרצח הוא ברצון וריצה מלאת חיות בקדושה – "אנו רצים והם

ספר נזיקין לרמב"ם מסיים בהלכות רוצח ושמירת הנפש³. השרש **רצח** מתחיל באותיות **רץ**, שמובנן ריצה וגם רצון, ובסופו האות **חית** שמובנה הוא **חיות**⁴ – רצח מתחיל מרצון חזק, רצון פראי של תהו, הגורם לריצה מלאת חיות כדי לקפד חיים (כמאמר יעקב אבינו לעשו הרשע, "על חרבך תחיה"⁵), שחיותו היא מרציחת

נערך על ידי איתאל גלעדי מתוך שיעור ט"ז טבת תשפ"ד - עליה לתורה וכו' עד גמירא - כפ"ח.
 א אותן מתחילים ללמוד השנה בשיעור הרמב"ם היומי - שלשה פרקים - של כ"ד טבת.
 ב ראה סוד ה' ליראיו שמ"ו פ"ח.
 ג בראשית כז, מ.

ד ביאורי הזרז לאדמו"ר הצ"צ אמור ד"ה "להבין מאמר הרע"מ" ספ"ב.
 ה ראה (לדוגמא) שיעורי אור לכ"ו אד"ש תשע"ד פ"ו ואור ל"ט טבת (ח"ב) השתא (נדפס בגליון הקודם).
 ו אבות פ"ג מט"ו.

לבו של כל מי שיש לו אהבת ישראל שלמה בוער כאשר נשפך דם ישראל והוא חש אחריות לנקום את נקמת דם הנרצח

אחרי עוד שתי הלכות העוסקות בגואל הדם, ה"ג וה"ה, כותב הרמב"ם בה"ה:
רוצח שהרג בזדון אין ממיתין אותו העדים ולא הרואים אותו עד שיבא לבית דין וידינוהו למיתה שנאמר (במדבר לה, יב) ולא ימות הרוצח עד עמדו לפני העדה למשפטו...

בולט שגואל הדם, בו עוסקות ההלכות הקודמות, 'נעלם' כאן וההתייחסות היא רק ל"עדים" ול"רואים אותו" (אף שאינם עדים הראויים להעיד כאן, מסיבות שונות¹). ככלל, העדים-הרואים הקודמים להמית את מי שהם מעידים עליו² שייכים לחכמה (בה הראיה) ובית הדין הממיתים במקרה שהעדים לא עושים זאת שייכים לבינה (בה השמיעה, בה מקבל בית הדין את עדות הרואים), אך גואל הדם – הפועל מחוס הלב, ששרשו ברצון שלמעלה מטעם ודעת – שייך לתהו של הכתר³. מדוע הרמב"ם לא מזכיר את גואל הדם בהלכה זו⁴?

רק לאחר שביית דין פסקו את דינו (וראה לקמן הערה טז) – ולכן אינו נמנה כעשה בפני עצמו (ובידי פשוטה כאן ציין לעוד מקומות שזו דרכו של הרמב"ם בלשון זו דווקא) ובכך גם נימק את טעמו של הרמב"ן שכן מנה מצות גואל הדם לעשה (הוספות לסה"מ'צ לרמב"ם עשה יג), משום שלשיתו מצות גואל הדם שיהיה תובע פרטי שידאג להעמדת הרוצח לדן וכו'. וראה לקמן בפנים דרך אחרת בזה.
יג. ראה גם דינא דחיי לאוין קסג.
יד. הלכות סנהדרין פ"ג ה"א (ועיי"ש ובפ"ד ה"ח המיוחד בד"ן זה בנוגע לרוצח, והחזו"א הנ"ל הערה יב תלה זאת בקדימת גואל הדם לעדים, עיי"ש).

טו. וידועים דברי האור שמח (הלכות רוצח ושמירת הנפש פ"ב ה"ד) שגאולת הדם כה מושרשת בטבע האדם עד ש"אין בכח מלך ובית דין הגדול של ישראל להתנגד אל טבע האדם וחמימותו".

טז. יש מי שהסביר – לפי הדעה שהלכה זו נוגעת גם לגואל הדם (אורים ותומים הלכות דיינים ס"ב סק"ב; צפנת פענח מכות י, ב; בחזו"א הנ"ל הערה יב; וראה כסף משנה על אתר) – שאפילו העדים והרואים, שברי להם שמדובר ברוצח, מוזהרים על כך, וק"ו לגואל הדם שרק שמע זאת מפי הרואים (ספרי דברי רב מסעי פסקה קס (לה יג)). אך הרי בהחלט יתכן שגואל הדם גם ראה את הרוצח (ובמעשה רקח על אתר הציע להסביר את דברי הכס"מ שעיקר הדין הוא בגואל הדם, אשר חם ללבבו, וממנו נלמד בק"ו לעדים

רצים⁵ – החל מריצה לפגוע ברודף ולהציל את הנרדף. גם בקדושה ישנו רצח – "ירצח את הרצח"⁶ – עד לרציחת היצר הרע, מתוך רצון וחיות דקדושה, ההופכת את האדם לצדיק גמור⁷. ואכן, עוד לפני דיני רודף – מיד בהלכה השניה של הלכות רוצח, אחרי ההקדמה על איסור "לא תרצח" ומיתתו של רוצח בזדון

בסיף – כותב הרמב"ם על גואל הדם המצווה להמית את הרוצח. על גואל הדם נאמר שהוא רודף אחרי הרוצח "כי יחם לבבו וגו"⁸ – הוא מתמלא חיות וחום טבעיים, "יחם לבבו" (ללא התבוננות), ורץ אחרי הרוצח להמיתו. לבו של גואל הדם מתחמם בשל קרבת המשפחה, אך בפנימיות לבו של כל מי שיש לו אהבת ישראל שלמה בוער כאשר נשפך דם ישראל והוא חש אחריות לנקום את נקמת דם הנרצח.

תפקיד גואל הדם

וכך כתב הרמב"ם בפ"א ה"ב:

מצוה ביד גואל הדם שנאמר (במדבר לה, יט)

גואל הדם הוא ימית את הרוצח...

הרמב"ם משתמש כאן בסגנון בו הוא נוקט בדרך כלל בתחלת הלכות שעוסקות במצוה מסוימת – "מצוה... שנאמר..." – אך למרבית הפלא לא מדובר במצוה מ"י המצוות (ז מצוות עשה ו"י מצוות לא-תעשה) שהוא מונה בריש הלכות רוצח ושמירת הנפש. מדוע⁹?

ז. נוסח סיום מסכת (ע"פ ברכות כח, ב).

ח. במדבר לה, ל.

ט. ראה תניא פ"ו.

י. שמות כ, יג; דברים ה, יז.

יא. דברים יט, ו. שם מדובר ברוצח בשגגה, שהתורה מתאמצת להצילו, ולכן מדובר בחשש שכנגדו יש להכין ערי מקלט – "פן ירדף גאל הדם אחרי הרצח וגו'" – והרס"ג אף מנה פסוק זה כמצות לא-תעשה (ספר המצוות לרס"ג פ"ג מצוה ט ובפיוט המצוות עם פירוש הרי"ף פערלא ל"ת רעד).

יב. החזו"א על הלכה זו כתב שזהו פרט במצות בית דין להרוג את הרוצח – כי פשוט לו שהמצוה על גואל הדם היא

רשות גואל הדם

נראה שניתן לענות על התמיהה השניה וליישב בכך גם את התמיהה הראשונה: אפשר לומר שהרמב"ם השמיט את גואל הדם מהלכה השם משום שבניגוד לעדים-רואים של הרצח אכן יש רשות ביד גואל הדם להרוג את הרוצח גם קודם שנגמר דינו!¹ רשות פלאית זו, להרוג אדם מישראל גם במקום שאין מצוה מפורשת להורגו, חורגת לגמרי מדיני התורה הרגילים – ושרשה בתהו שקדם לתיקון, ב"דרך ארץ" ש"קדמה לתורה"² – ולכן אין זו "מצוה" שניתן למנות, ואפילו לא דין מחייב אלא רשות בלבד, ואף על פי כן היא טובה בעיני ה' וניתן לכנותה "מצוה". יסוד לדברים ניתן למצוא בדברי המשנה למלך³, המשווה את דין גואל הדם לדין "הבועל ארמית קנאין פוגעין בו"⁴ (דבריו הם בנוגע לרוצח בשגגה, ופשוט שהדברים נכונים ביתר שאת בנוגע לרוצח במזיד, המעורר חמה ותביעה לנקמה), כשהוא אומר שבשניהם יש רשות להרוג את החוטא, אך לא מצוה מחייבת (ומציע נפקותא גדולה לדינא, שבמקרה בו

– דאפילו גואל הדם שהתירה לו תורה הריגת הרוצח משום כי יחם, אפ"ה בעי עד עמדו, מכל שכן וק"ו העדים והרואים", אך השאיר הדברים בצ"ע).

יז וכך דייקו ברמב"ם קצות החשן בסוגיין (ח"מ הלכות דיינים ס"ב סק"א) – הפוסק כאמור בפנים, כנגד דעת האורים ותומים – ובעמק הנצי"ב לספרי מסעי פסקה ב. יסוד עיקרי במחלוקת הפוסקים כאן הוא האם דברי הרמב"ם בפ"ו ה"ה לגבי רוצח במזיד שאי אפשר לגמור את דינו בבית דין (וכי"ב לגבי שוגג הקרוב למזיד) ש"אם הרגן גואל הדם אין להם דמים" הם רשות לכתחילה או פטור בדיעבד, ויש לצדד – מפשט הלשון, ומהשוואה ללשון הרמב"ם בפ"ה ה"י ובהלכות גניבה פ"ט ה"ז – שהלשון "אין להם דמים" קרובה יותר לרשות, ודוק.

יח ע"פ ויק"ר ט, ג ועוד (וראה אור שמח הנ"ל הערה טו). וראה אור"ת בראשית ח"ג תקפג, א שזו גם קדימה במעלה.

יט בפרק דין ה"ו.

כ סנהדרין פ"ט מ"ו. רמז: "הבועל ארמית קנאין פוגעין בו" עולה "בראשית ברא אלהים" ועולה תורה נביאים כתובים – במונח מסוים הלכתית היתה הזו, שבגדר רשות שקדמה למצוה (כדלקמן בפנים), היא הפותחת את התורה (בבריאית העולם בשם אלקים, מדת הדין) וכוללת את כל התורה שבכתב, התנ"ך (המתאפיין בממד של תהו ביחס לתיקון בתורה שבעל פה, כנודע).

החוטא הצליח לעמוד על נפשו ולהרוג את הרודף אותו – ברשות – הוא אינו מחויב על כך).

הדין של "קנאין פוגעין בו" הוא דוגמה לכך שיש פעולה חיובית על פי תורה⁵, המבטאת קנאות קדושה אמתית, שהתורה אינה מצוה עליה⁶ אך היא נותנת גושפנקא למי שפועל מתוך בערת קנאת ה' בלבד על חילול ה'. כך גם בגאולת הדם⁷, יתכן מקרה בו התורה 'חותמת' על מעשהו של גואל הדם שלבו בוער, ולא רק פוטרת אותו כאנוס⁸, אלא אף אומרת שהוא קיים במעשהו את המצוה-שאינה-מצוה של גאולת דם. מצוות אלו, שהן בגדר רשות, הן תהו החורג מסדרי התיקון הרגילים של התורה – בדרך כלל התורה מורה נקוט איפוק, כשהכל נוהג לפי סדרי הדין, אך יש מקרים בהם גם ה"צדיק יסוד עולם"⁹ לא יכול להתאפק ("ולא יכל יוסף להתאפק"¹⁰) והתורה מאשרת זאת.

הרמב"ם, כדרכו שלא לכתוב בפירוש דינים שאינם מפורשים בחז"ל¹¹, לא יכתוב זאת בפירוש, אך זו הצעה לדין מחודש העולה מדקדוק בסגנון דבריו – דין הנראה תואם את השכל הישר ופותר פתח להתבוננות כללית על 'רוח התורה', בה תתכן מצוה שהיא בגדר רשות (בעצם, או שלעיתים היא מצוה גמורה ולעיתים רשות, לפי שינויי המציאות או לפי כוונת הלב), שאף שאינה נמנית כמצוה יש לה מעלה על מצוות התורה ה'רגילות' (מעלת הכתו, העל-מודע שבנשמה, על השכל של התורה).

כא וכלשון הרמב"ם בהלכות איסורי ביאה פ"ב ה"ד – "הרי אלו משבוחין וזריזין".

כב אך הרס"ג – כפיט המצוות (עונשים שבמיתה סח"ס) ובאזהרות – מנה "קנאין פוגעין בו" למצוה (ואפילו לשתי מצוות, הן לענין בועל ארמית והן לענין הגונב את הקסוה).

כג דוגמה המזכירה גאולת דם גם בעריות היא מעשה שמעון ולוי, ואכמ"ל.

כד ראה ישועות ישראל בסוגיין (הלכות דיינים ס"ב סק"א). כה משלי י, כה.

כו בראשית מה, א (והוא התיקון ל"ויתאפק המן" שכנגד "ויתאפק" האמור קודם ביוסף, ואכמ"ל).

כז יד מלאכי ריש כללי הרמב"ם. ובכ"מ.

המדור מוקדש לזכות
אלישיב יעקב ש' זילבר לרגל יום ההולדת - כ"ט טבת.
 ולזכות **יהונתן שלום** ש' זילבר לרגל יום ההולדת - ח' שבט.
 ולזכות **אברהם אביעד** ש' זילבר לרגל יום ההולדת - י"ג שבט

אהבת שלום

פרשת שמות

הרועה הנאמן

מתוך ההתחלקות, התייחסות מפורדת-מפורטת של הרועה-המנהיג לכל אחד ואחד, עד החלש והאבוד ביותר – ניתן להגיע להתחברות אמיתית של כל העדר, רועה מלשון רעות! היכולת של הרועה להתייחס לכל אחד ואחד היא בהיותו כולל את כולם, "נשמה כללית", ככתוב על משה שהיה יודע לנגן את הניגון של כל אחד ואחד מישראל. וכן ביהושע בן נון "איש אשר רוח בו", שיוכל להלוך כנגד רוחו של כל אחד ואחד". ויש לומר שהניגון שייך לרות, להלוך כנגד רוחו של כל אחד היינו לדעת את הניגון והגוון שלו.

ארבעה חיבורים

האהבת שלום מלמד על שלשה חיבורים שפועל הצדיק-הרועה: מה שהוא מתחבר לישראל, מה שהוא מחבר את ישראל זה לזה, וההתחברות בין ישראל לה'. כך מבואר שתפקיד המלך הוא לאחד את העם כולו "מלך מישראל יקבץ כל אומתו וינהיגו"¹. וכן מלך המשיח "ואם יעמוד מלך מבית דוד [המאחד את ישראל] הוגה בתורה ועוסק במצוות... ויכופ כל ישראל לילך בה [חיבור ישראל לה']". מה שהצדיק פועל לחבר את ישראל זה לזה, הוא השראה בתוכם, כביכול נמצא בין כל שני יהודים, "השותף השלישי"

וּמִלְשָׁה הָיָה רֹעֵה...²

משה "רעיא מהימנא" הוא הרועה העיקרי ב"שבעת הרועים", תחילה היה רועה את הצאן ולאחר שנבחן בצאן נעשה רועה ישראל. גם האבות היו רועים, גם דוד המלך, וכן מלך המשיח "והקימתי עליהם רעה אחד רועה אתהן את עבדי דוד"³. במשיח עצמו יש שלש מדרגות: משיח בן יוסף, משיח בן דוד ומשה רעיא מהימנא⁴ – משה הרועה מעל כולם.

לשון התחברות

ובאהבת שלום: פירוש רועה הוא לשון ריעות והתחברות, והיינו שהתחבר עצמו לישראל, ועשה התחברות בין ישראל בעצמם, ועשה התחברות בין ישראל לאביהם שבשמים, וכמבואר אצלנו בפסוק ולא תהיה עדת ה' כצאן אשר אין להם רועה, עיין שם וד"ל. רועה מלשון רעות, "ואהבת לרעך כמוך", הרועה אוסף ומחבר את הצאן. אכן, הרועה נבחן בהתייחסות 'אישית' מיוחדת לכל טלה, כמבואר במדרש על יעקב ומשה⁵. רועה מתפרש גם כהתחלקות, פירוד-פירוה, כמו רעוע. דווקא

נערך ע"י יוסף פלאי, לפי שיעור ש"פ ויחי תשפ"ד.

א שמות ג, א.

ב יחזקאל לד, כג.

ג כמבואר במאמר "הרכבת אנוש לראשנו" לר' הלל מפאריטש.

ד שמות רבה ב, ב.

ה ספר המצוות מ"ע קעג.

שלום בינינו (והרי אפילו "חבור עצבים אפרים הנח לו"^ח). אלא שאסור 'להתקע' בשלב הזה וצריך להגיע לתכלית, לעשות תשובה ולהתחבר לה'.

אך אפשר לומר שהסדר הנכון הוא הפוך: קודם כל עושים תשובה, "התחברות בין ישראל לאביהם שבשמים", וזהו היסוד להתחברות בין ישראל לעצמם, אהבת ישראל ואחדות ישראל מתוך המכנה המשותף של אהבת ה' אחד ("אתה אחד ושם אחד ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ"). גם כאשר נדמה שחלקים מעם ישראל רחוקים מהקשר לה' ח"ו, באמת הדבר לא רחוק, ישראל "מאמינים בני מאמינים"^ט, בכלם יש לפחות רושם של אמונה בה' אחד, וכולם אומרים "שמע ישראל" – כמו שרואים הרבה בימים אלו בעקבות הצרות שפקדו אותנו, הצרות מעוררות את האמונה המסותרת והאמונה הזו מאחדת.

והנה, לפי מה שהתבאר בהקבלה לשם הוי', נראה בפשטות שהסדר הנכון הוא כסדר מלמעלה למטה: התחברות הצדיק לה' (י), התחברות הצדיק לישראל (ה), התחברות ישראל לה' (ו), ואחר כך התחברות ישראל (ה) אכן, יש אפשרות נוספת, והדבר תלוי בשני סוגי התפילין: בתפילין דרש"י הפרשיות מסודרות בהתאמה לסדר יי-הו-ה, אך בתפילין דרבינו-תם סדר הפרשיות הוא יי-הו-ה. אם כן, לפי הסדר של ר"ת, ניתן לפעול התחברות בתוך ישראל (ה אחרונה, מלכות) לפני התחברות מפורשת לה' (ו). תפילין דרש"י הן בחינת מוחין דאמא ותפילין דר"ת מוחין דאבא – לפי התפיסה של מוחין דאמא צריך קודם לעשות תשובה (תשובה שייכת לבינה-אמא) ולפי ר"ת ניתן לפעול התחברות גם לפני התשובה.

(כ"שכינה ביניהם" בין איש ואשה). וההתחברות של ישראל לה', הנפעלת על ידי הצדיק, היא בהשראה שלו עליהם (שני סוגי השראה, השראה ב... והשראה על) – הוא מעליהם וכך מעלה אותם להתחבר ל"אל עליון".

אמנם לכל זה קודם חיבור נוסף, התחברות הצדיק לה', כדברי הבעש"ט "יראה לקשר את עצמו ותחלה בו ית', ואחר כך יראה לדבק ולקשר את עצמו עמהם מצד האחדות והתכללות". נמצא שיש ארבעה חיבורים, בסוד אותיות שם הוי': החיבור לה' שייך לחכמה (י בשם הוי'), "הוי' בחכמה". החיבור לישראל שייך לבינה (ה עילאה), שרש כנסת ישראל ("אין אמו אלא כנסת ישראל"). ובכך יש לפרש "משה זכה לבינה", משה זכה להתחבר עם כללות נשמות ישראל. חיבור ישראל לה' הוא כנגד אות ו בשם הוי' ("קודשא בריך הוא" היינו ו, פרצוף ז"א, תפארת). והחיבור של ישראל זה עם זה על ידי הצדיק-המנהיג הוא כנגד המלכות, ה אחרונה בשם הוי'. כמו שהתבאר שזה עיקר עניינו של המלך (מלכות) לאחד את העם. התחברות ישראל ע"י הצדיק והתחברות ישראל לה' הן בגדר "והנגלות לנו ולבנינו" (אך אותיות זה ללא אותיות יא אינן שם קדוש. צריך להתחיל בעבודת הצדיק באותיות י-ה).

אחדות ישראל וחזרה בתשובה – מה קודם?

מכאן נבוא לשאלה מהו סדר החיבורים. כאמור, הכל מתחיל מעבודת הצדיק בפני עצמו להתחבר לה' ואחר כך הוא מתחבר עם ישראל. אך מהו הסדר הנכון בהמשך? באהבת שלום נראה שקודם נפעלת ההתחברות בין ישראל לעצמם ואחר כך ההתחברות עם ה'! כלומר, יש ערך לאהבת ישראל ואחדות ישראל גם ללא קריאה מפורשת בשם שמים, העיקר שיהיה

ח גודל השלום שאפילו ישראל עובדים עבודה זרה ושלום ביניהם כביכול אמר המקום אין השטן נוגע בהם, שנאמר חבור עצבים אפרים הנח לו", ספרי נשא פייסקא מב.

ט שבת צד, א.

י כש"ט קיג, ב, עיי"ש.

ז ברכות לה, ב.

צריך קודם להיות שלם ואחר כך להתמלא, כמבואר בסוד **חשמל** נוטריקון **חסר-שלם-מלא** – אך עצם הכרת החסרון מושכת ומביאה את המילוי, עד שיהיה "כלי [שלם] מלא ברכה".

עושים תשובה ביחד

בימינו, מדובר על העיקרון של 'מתקדמים ביחד', אחדות והתחברות של כל גווי העם, כאשר כל אחד יודע שהוא חסר ועליו ללמוד ולקבל מהזולת, כמבואר כאן על האחדות מתוך החסרונות.

אך חשוב להבהיר: מתקדמים ביחד היינו לעשות תשובה ביחד, להתקדם יחד להגשמת חיי תורה, לפרט ולכלל. אין הכוונה ליצור יחד את החזון, תוצר של הרצונות השונים והחלקיים שלנו. החזון השלם והמלא כבר קיים בתורתנו הקדושה, ולא שייך 'להתפשר' בזה ח"ו (התורה היא שלמות אחת, ואנו מקבלים את כולה בשלמותה ותמימותה). אלא שבכל אחד מאתנו (הן כפרט והן 'מגזר' בציבור) יש חסרון המתמלא מחברו. לכן אין כל סתירה בין 'מתקדמים ביחד' לתנועה נפשית ומעשית של 'שליחות', להשפיע בדרכי נועם על קיום תורה ומצוות וכו'.

ממילא יש להדגיש נקודה נוספת: 'מתקדמים ביחד' לא צריך להיות באטיות דווקא. אין הכרח להתקדם "קמעא קמעא" ולהיות 'זוחלים ביחד'... כיון שמדובר על תנועה של תשובה, הרי היעד השלם נמצא לפנינו (ולא שאנו בונים אותו, אריח על גבי לבנה), וברגע שנכיר בו נוכל להתקדם יחד יותר ויותר מהר, כטבעה של תשובה "בשעתא חדא וברגעא חדא", "סוף ישראל לעשות תשובה בסוף גלותם [כולם] יחד, מתקדמים ביחד בשיא המהירות] ומיד הם נגאלים!"

להשלים את החסרון

האהבת שלום מפנה לדבריו בפרשת פינחס: דהנה איש הצדיק מנהיג הדור צריך להיות איש כזה שיוכל להודיע לכל אחד ואחד החסרון שלו, ועל ידי זה יכול להכניס ביניהם התחברות וריעות ברצון שלם... דמי שיכול להודיע החסרונות יכול להכניס ביניהם התחברות, ומי שיכול להכניס ביניהם התחברות יכול להודיע החסרונות. וזהו ולא תהיה עדת ה' כצאן אשר אין להם רועה, כי לשון רועה הוא מלשון ריעות והתחברות.

זהו חידוש עיקרי: הצדיק־הרועה מלמד שכל אחד יביט בחסרונות של עצמו, וכך נפעלת ההתחברות בתוכנו, כאשר כל אחד רואה עצמו ככלי חסר המצפה להתמלא מחברו. על האדם להביט על החסרונות שלו־עצמו ועל המעלות של חברו (ולא לראות את החסרונות של חברו), וכך הוא מבקש השלמה מאחרים.

וכן כותב אדמו"ר הזקן "כי יציבא מלתא ותקין פתגמא שכל אחד מתוקן מחבירו". "והוי שפל רוח בפני כל אדם", ומתוך השפלות אני מקבל מהזולת, שהרי "כל אחד מתוקן מחבירו", נעשה מתוקן ומתמלא מחסרונו על ידי חברו ("מחברו" במשמעות: מתוך חברו). החסרון והשפלות שלי הוא 'חותם שוקע' המושך אליו את 'החותם הבולט' של הזולת, החסרון של בחינת הנוקבא מושך אליו את ההשפעה של בחינת הדכורא, כך נעשים כל ישראל "כאיש אחד חברים" (מה שאין כן אם כל אחד מבלוט את עצמו, אין לו יכולת לקבל ולהתחבר).

תחושת החסרון היא להיות ככלי **חסר**, כחרס הנשבר (שאינו לו טהרה אלא שבירה). כלי חסר

¹ תניא אגרת הקדש כב.

שם העצם

ארבעת האפייני שם העצם

ומסביר ראב"ע ארבעה מאפיינים לשם עצם לעומת שם תואר, ונבאר אותם בהתאמה לארבע אותיות שם הוי':

י, חכמה – שם עצם הוא רק ביחיד ולא ברבים (אין 'אברהמים'). עניין זה שייך לחכמה, סוד האחדות ("אחד האמת שורה בחכמה"). ה, בינה – לשם עצם אין הטיה לעבר ועתיד, כיון שאינו פועל (לעומת שם התואר שהוא גם פועל, כמו חכם-יחכם וכדו'). וזה "כי שם עצם אינו במקרה" ופעולה היא מקרה). הבינה היא מעל הזמן כפי שאנו מכידים (אע"פ שיש בבינה מושג של קדימה ואיחור, אך זו קדימה טבעית, קדימת הפשוט למורכב, ולא קדימה בזמן). פועל שייך לפרצוף ז"א², וממילא הבינה היא מעל הפעולה.

ו, מדות – שם העצם אינו נסמך, "כי העצם עומד לעצמו" (מה שאין כן שם התואר, כמו "חכם לב"). סמיכות שייכת לאות ו בשם הוי', וא"ו החיבור המחברת עניינים שונים, כמו חיבור המדות השונות.

ה, מלכות – שם העצם אינו מקבל ה"א הידיעה (לא אומרים האברהם). ה"א הידיעה שייכת למלכות, ה"א תתאה. בהקבלה זו, באותיות י"ה יש שלילה: חכמה

ו'אמר אלהים אל משה אֶשְׂרֵךְ אֶתְּךָ... ו'אמר עוד אלהים אל משה פה תאמר אל בני ישראל הוי' אלהי אבותיכם... שְׁלַחְנִי אֵלֵיכֶם זֶה שְׁמִי לְעֹלָם וְזֶה זִכְרִי לְדֹר דֹּר.¹

שלושה שמות עצם

ויאמר עוד שם אחר, והוא מטעם הראשון. רק האחד על לשון המדבר. וזה לשון יחיד שאינו מדבר, ומגזרת י"ה. ואלה השלושה שמות הם שמות העצם.

תחילה גילה ה' למשה את שם א-היה, ואחר כך גילה לו שם נוסף, הוי'. הוי' הוא מאותו עניין של א-היה, אלא שא-היה הוא לשון מדבר, כלומר גוף ראשון, מדבר על עצמו (אני אהיה), ואילו שם הוי' הוא נסתר ("שאינו מדבר"). ושני השמות, א-היה והוי', נגזרו משם י-ה.

לדעת ראב"ע, שלשת אלו, ורק הם, הם שמות העצם של ה'. מכל מקום, ודאי ששם הוי' הוא העיקר, שם המיוחד ושם המפורש, שם הרחמים. היחס בין שלשת השמות בפנימיות הוא כנגד המוחין חב"ד: שם הוי' בחכמה ("הוי' בחכמה"); שם א-היה בבינה-אמא "אנא עתיד לאולדא"; ושם י-ה בדת, בו יחוד חכמה ובינה (י חכמה, ה בינה). ומה ששמות הוי' וא-היה נגזרים מ-י-ה, היינו שרש דעת עליון מעל חכמה ובינה.

ב בסוד חומר-צורה-פועל-תכלית, כנגד אותיות הוי' (לקוטי הגר"א בסוף פירושו לספרא דצניעותא).

נגזר על ידי יוסף פלאי, לפי רשימת הרב כ' טבת תשפ"ד. א שמות ג, יד'טו.

שני שמות הוי'

בהמשך מבאר ראב"ע שגם שם הוי' מופיע לפעמים כנסמך, "הוי' צבאות", אלא "בעבור שהשם שוכן עד עומד לבדו ובו הכל עומד, על כן פעם הוא זה השם כמו תואר... והטעם שהוא המעמיד על כן דבקים עמו המלאכים הקדושים. וככה ה' צבאות הם צבאות השמים". וכך מסביר ראב"ע את י"ג מדות הרחמים "הוי' הוי' אל רחום וחנון" – שם הוי' הראשון הוא שם העצם ושם הוי' השני הוא שם התואר, מדה.

כלומר שם הוי' הוא גם שם עצם וגם שם תאר. כשם עצם, מורה ש"הוא לבדו" מחויב המציאות, וממילא אינו בצורת נסמך. וכשם תואר מורה על מה שהוא מהוה ומקיים את הנבראים, "ובו הכל עומד", וכך הוא כתוב בנסמך ("הוי' צבאות" מקיים את צבאות השמים, ו"הוי' אלהים" מקיים את המלאכים הקדושים). "דשם הוי'" פירושו שמהוה את הכל מאין ליש והוי"ד משמשת על הפעולה שהיא בלשון הוה ותמיד².

ולפי מה שהתבאר קודם, יש לומר כך: שם הוי' הראשון הוא בחינת ייה, שם העצם ללא תאר. ושם הוי' השני הוא בחינת ויה, שם התאר (כמבואר שגם באותיות ויה יש בחינה של שם הוי' שלם). וכך "זה שמי לעלם וזה זכרי לדר דר" יש לפרש: "שמי" הוא שם הוי' כשם העצם ו"זכרי" היינו שם הוי' כשם התאר. "שמי" היינו שם הוי' ככתבו ו"זכרי" היינו בקריאתו אֲדָנִי, והרי שם אֲדָנִי הוא שם תאר. "שמי" שייך לאותיות ייה, שס"ה ל"ת, "זכרי" שייך לאותיות ויה ולרמ"ח מצוות עשה.

2 תניא שער היחוד והאמונה פ"ד.

שוללת את הריבוי ובינה שוללת את הזמן. ובאותיות ויה הפוך: מדות מתאימות לנסמך (ואילו שם העצם אינו נסמך) ומלכות מתאימה לה"א הידיעה (ושם העצם אינו כך). זאת מפני שייה, "הנסתרות", שייכות לשלילה, ואילו "והנגלות" שייכות לחיוב, כמבואר בענין מצוות לא־תעשה ומצוות עשה – "שמי עם יה [שוה] ששה, זכרי עם זה [שוה] רמח".

נסתרות ונגלות – עצם ותאר

יותר מזה, יש לומר שהחילוק בין ייה לויה, בין "הנסתרות" ל"והנגלות", הוא הוא ההבדל בין שם העצם לשם התאר! מתאים לדברי ראב"ע ששם ייה הוא שם העצם, והוא השרש של שמות העצם הוי' וא־היה. המוחין, "הנסתרות", הם דבר עצמי, מוחלט, "עומד לבדו" (לשון ראב"ע). לעומת זאת, ויה, מדות ומלכות, הן דבר יחסי (המדות מתייחסות זו לזו והמלכות מתייחסות כבר לחוקין), ובוזה שייך שם תאר.

במלים אחרות, מצד ייה לא שייך כלל לומר תואר כלפי ה' יתברך, כשיטת הרמב"ם שניתן לומר על ה' רק 'תארים שוללים'. שם ייה שייך לשלילה, לא תעשה (החל מהלא־תעשה הכללי של שלילת עבודה זרה, שבזה כלול לדעת הרמב"ם שלילת כל תאר). זהו העצם שאין מה להוסיף עליו תאר, כי באמת איננו יכולים לדעת אותו ולתארו בשום תואר חיובי, "הנסתרות לה' אלהינו [ואנו לא יודעים]". אבל מצד ויה שייך לדבר על 'תארים חיוביים' של ה', כשיטת רבי חסדאי (כעניין רמ"ח מצוות עשה שהן "איברים דמלכא" ובהן אנו 'תופסים' את ה') – זהו עניין שם התאר, המאפשר לדבר בסמיכות (ו בשם הוי') ובה"א הידיעה (ה בשם הוי'), שהרי הדבר נודע.

הסיפור החסידי

אדמו"ר הזקן | ללמד את כולם

רבי שניאור זלמן ברוכוביץ' מליאדי, בעל התניא והשו"ע, נולד בח"י אלול קה"ת לאביו רבי ברוך ואמו רבקה. עוד בילדותו נודע כעילוי. בתקכ"ד נעשה לתלמידו המובהק של המגיד ממזריטש, ולאחר פטירתו היה תלמיד-חבר לרבי מנחם מענדל מויטבסק. עם עליית רמ"מ לארץ, ובהוראתו, הפך אדמו"ר הזקן למנהיגם של חסידי רוסיה ורוסיה הלבנה. כתב את ספר התניא – ספר יסוד בחסידות בכלל ובחסידות חב"ד בפרט – המוגדר כ"תורה שבכתב של החסידות". בעקבות הלשנות מתנגדיו ישב בכלא פעמיים, ויום שחרורו הראשון, י"ט כסלו תקנ"ט, נקבע כיום טוב ור"ה לחסידות. בכ"ד טבת תקע"ג, בהיותו בדרך, נסתלק הצדיק ונטמן בהאדיטש.

הלך המגיד הק' לבקרו, ושאלו: היודע אתה למה נפלת למשכב? השיב ר' אברהם: מפני שכשהשבתי לבעל התניא על קושייתו העמוקה בטוב טעם ודעת, עברה במחשבתי מחשבה של התנשאות דקה מן הדקה, ועליה הענישו אותי מן השמים. ובכח זה שהודה לפני הר"ר בער שיודע ומכיר בחטאו, חזר שוב לאיתנו וקם ממטתו.

[עבודת עבודה, וישלח]

לאחר קריסת הקומוניזם, נתגלה ברוסיה אוצר בלום: תיק החקירה המקורי של אדמו"ר הזקן, בעת מאסרו הראשון. בתיק מתועדות עשרים ושלוש שאלות, ועליהן תשובות בעברית בכתב ידו של הרבי.

פרטים רבים בסיפור נתגלו אז לראשונה: התערבותו האישית של הצאר בתיק, הוראות שנתן לצוות החוקרים, וגם שמו של המלשין – הירש בן דוד. אחד הפרטים המעניינים ביותר הוא תוכן ההלשנה: בניגוד להשערה שרווחה עד חשיפת התיק, ההלשנה לא עסקה רק בקשרי הרבי עם השלטון העות'מני. הרבי אמנם נדרש להסביר מדוע שלח את כספי הצדקה לארץ ישראל, אך הטענה המשמעותית ביותר של המלשין עסקה דווקא בצרפת: לטענת אותו

פעם אמר המגיד הק' לתלמידיו: "בשמיים ישנן טענות על שאין אתם עוסקים די בנגלות התורה". כששמעו התלמידים דברים אלו, קיבל כל אחד על עצמו להרבות בנגלות התורה: הרה"ק בעל ההפלאה זי"ע קבל על עצמו לכתוב חידושים על סוגיות הש"ס – וכתב ספר המקנה על קידושין; הרה"ק בעל התניא זי"ע שהיה מצעירי תלמידיו – קבל על עצמו לכתוב חיבור על ארבע חלקי שו"ע [ומה שנדפס בעיקר על אורח חיים, מפני שרוב כתביו הקדושים על יורה דעה, חושן משפט ואבן העזר נשרפו]; והרה"ק ר' אברהם קאליסקער זי"ע – שהיה בעל מוח גדול, ובנעוריו היה חברו של הגר"א מווילנא ז"ל – קבל על עצמו להשיב לכל מי שקשה לו איזה ענין, יהיה מה שיהיה.

נגש בעל התניא אל רבי אברהם, ובפיו קושיא בענין עמוק וקשה מאוד ששמע פעם מאיזה גדול. תירץ הר"ר אברהם תכף את קושייתו בטוב טעם ודעת, וכאשר גמר הר"ר אברהם דבריו לבעל התניא, התחיל להרגיש חולי וחולשות עד שלא היה בכוחו לעמוד על רגליו והוצרכו להשכיבו במטה.

מלשין, אדמו"ר הזקן – והחסידות בכלל – תמכו במהפכה הצרפתית. המהפכה גרמה זעזוע לכל המשטרים באירופה, והצאר עצמו עסק בהוראותיו רק בסעיף זה. הוא מורה כי יודיעו לו מיד אם החדש מתאמת, ואם כך היה קורה, היו גוזרים ח"ו את דינו של הצדיק למוות. רבי שניאור זלמן סלד אמנם מקליפת הכפירה של צרפת, ונפטר ארבע עשרה שנה לאחר מכן תוך כדי בריחה מפני נפוליאון – אך מכיוון שזו הייתה טענת המלשין, בוודאי יש דברים בגו (ונוכח את התבטאות הרבי מליובאוויטש, כי התיקון העיקרי הוא תיקון צרפת – אותיות 'פרצת').

בין השאלות שעסקו בנושא, הייתה גם אחת שהתמקדה בחסידים הנוסעים אל הרבי – כשמונה עשר אלף באותו זמן: מדוע, שאלו אותו, באים אליך אנשים רבים כל כך? האין זה מעיד על הכנות למרד, או להמלכתך למלך עליהם? על כך השיב אדמו"ר הזקן, כי "מכל הנוסעים אלי אין לי שום נחת". כל הכספים שהם נותנים הם לצדקה, וגם מטרת ביאתם איננה קשורה אלי אישית (כמובן, אלו מושגיהם של החוקרים – "גוי'שע נחת" שפירושה כסף או כבוד...). אני מקבל אותם, "משום שבדתנו ישנה חובה על היודע ללמד את זה שאינו יודע".

בסיפורנו מומחשת החובה הזו, בדרך אותה בחרו התלמידים לסלק את הקטרוג: כתיבת חיבורים ומענה לשאלות. לימוד לעצמם היה להם די, ולא זה היה הפגם בו חש המגיד. "לימוד הנגלה" אותו בקשו משמיים פירושו לגלות את הלימוד, ולא להותירו בידי הגאונים. לחתימת מדורנו זה, נביא סיפור יפהפה אודות המשימה הנוספת שלקח על עצמו אדמו"ר הזקן: בירור נוסח התפילה.

אדמו"ר האמצעי שאל פעם את אביו: מהו הטעם להתייחסות המיוחדת שיש לו כלפי האריז"ל, עד כדי שחיבר את סידורו דווקא 'על פי נוסח האריז"ל'? [הנוסח שבו נברר היטב מתוך סידורים רבים, ואף שככלל הכריע הרבי

אדמו"ר האמצעי רצה מאוד לדעת את הדבר, והנושא לא הניח לו. בהזדמנויות שונות ביקש מאביו שיספר לו היכן ומתי ראה את האריז"ל, אך בכל פעם התחמק. פעם אחת, כעבור כמה שנים, ביקש אדמו"ר הזקן מבנו שיסדר עבורו משהו. אז ענה לו אדמו"ר האמצעי שבאם יענה על שאלתו האמורה, יעשה מה שביקש ממנו... הבטיח לו אדמו"ר הזקן, ולאחר שהעניין סודר סיפר:

פעם ישבו כל החבריא בשולחנו של המגיד, ובאמצע ביקש המגיד שיתחילו לשיר ניגונים כדי שאחר כך יאמר דברי תורה. אדמו"ר הזקן היה כידוע מצעירי התלמידים, וישב בקצה השולחן. המגיד ישב בראש השולחן וכסאו היה רחב, ושני אנשים יכלו לשבת משני צידי – אך כמובן שאיש מהתלמידים לא ישב בכסאו של המגיד. אחרי שנגנו כמה ניגונים השתרר שקט, והמתינו שיתחיל המגיד לומר דברי תורה. והנה נפתחה הדלת, ונכנס אדם צעיר ובעל הדרת פנים יוצאת מן הכלל, שאור קרן מפניו. מיד הלך לראש השולחן, ישב לצד המגיד על כסאו, ואז התחיל המגיד לומר תורה. כל זמן התורה הביט האורח בפני הרב המגיד, והקשיב היטב. כאשר גמר המגיד לומר תורה, קם האדם בפנים שמחות וראו שהסכים על דברי התורה, ויצא החוצה.

אחר כך התחילו התלמידים לנגן, עד שיצא גם הרב המגיד. כאשר התחילו גם התלמידים לקום מהשולחן, ניגש אליהם אדמו"ר הזקן אחד אחד, ושאל אותם אם יודעים הם מי האיש. והנה, כל אחד מהתלמידים ענה לו שלא ראה שום איש נכנס ויוצא, ולא הבחין בשום דבר מיוחד... כשראה זאת אדמו"ר הזקן, החליט לשאול על כך את המגיד עצמו, ונענה: "כיון שרק אתה ראית, אספר לך שהיה זה האריז"ל בכבודו ובעצמו".

[זכרונם לברכה, מדור הרב המגיד]

מענות ותשובות

שו"ת עם הרב

תקופת ההנקה ודחיית הריון נוסף

בני הקטן בגיל שנה וארבעה חודשים וב"ה אני עדיין מניקה. אני מאוד מאמינה בערך הפיזי והנפשי של ההנקה, אך מאידך הדבר גורם בדרך הטבע לדחיית ההריון הבא. האם יש מגבלה לתקופה בה ראוי להניק ובפרט כשזה גורם לדחיית הריון? מהו ההפרש הרצוי לכתחילה בין ילד לילד?

מענה:

בחז"ל [וכן בהלכה ובקבלה] כתוב שזמן ההנקה הוא עד גיל שנתיים. ממילא, אם הדבר טוב לאם ולילד – ניתן להניק עד גיל שנתיים. אין תפקידנו לתכנן הריון, לכאן או לכאן – וממילא לקבוע את ההפרש בין ההריונות (או לחשוש שההנקה תדחה הריון) – הריון הוא מתי שה' נותן.

עצלות בנצח (היפך זריזות), עצבות במלכות.

תאוה – יסוד המים

בתניא פרק ז' כתב אדה"ז כך: "אך מי שהוא בזוללי בשר וסובאי יין למלאת תאות גופו ונפשו הבהמית **שהוא בחי' יסוד המים מארבע יסודות הרעים שבה שממנו התאוה** הנה ע"י זה יורד חיות הבשר והיין".

לכאורה המשפט המודגש התבאר כבר בפרק א', אם כן מה מחדש כאן אדה"ז בחזרתו על כך?

מענה:

מים יורדים ממקום גבוה למקום נמוך – כך בקליפה, התאוה כו' מורידה את החיות לתוך עמקי הקליפות כפי שאדה"ז מבאר בהמשך (ענין זה בקדושה, שה"מים יורדים וכו', כבר הוסבר לעיל אחרי פ"א ודוק).

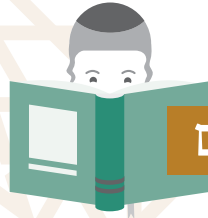
חלוקת התכונות הרעות בתניא לפי סדר המידות

בפ"ו בתניא כתוב: "שבע מדות רעות הבאות מארבע יסודות רעים הנ"ל", אך קודם לכן, בפרק א' מנה אדמו"ר הזקן תשע תכונות רעות הנובעות מארבעה יסודות: כעס וגאווה, תאוה, הוללות וליצנות והתפארות ודברים בטלים, עצלות ועצבות. כיצד ניתן ליישב בין שני הפרקים?

מענה:

הסדר הוא כדלקמן: תאוה (יסוד המים) בחסד, כעס בגבורה, גאווה בהוד (גאווה=הוד), הוללות, ליצנות, התפארות – ימין, שמאל, אמצע שבתפארת (ודווקא לפי הסדר הזה, היינו שכתב התפארות שלישי), דברים בטלים ע"ד זרע לבטלה ביסוד (ובא בהמשך לתפארת שם, כיוון ש"גופא וברית חד"),

המדור מוקדש לזכות משה לייב ש' אלפסי
לרגש האפשרעניש - כ"ה טבת.
ולזכות שלמה מאיר ש' אלפסי
לרגל יום ההולדת - כ' טבת.
שיגדלו להיות חסידים יר"ש ולמדנים

אַנְכִי וְהַיְלָדִים

הַמְדוּר לַיְלָדֵי יִשְׂרָאֵל

רֵאשִׁית צִרְכּוֹ לֵאמֹא אֵילֹא

יִרְאָ כִּי אֵין אֵיל

מה הִיָּה המַעֲשֶׂה הָרֵאשׁוֹן שֶׁל מֹשֶׁה רַבֵּינוּ? אֲנִי לֹא מִתְפַּנֵּן לְמָה שֶׁעָשׂוּ הָאֲחֵרִים עִבּוּרוֹ. אִמּוֹ הַצְּפִינָה אוֹתוֹ, מְרִים אַחֲוֹתוֹ שֶׁמֶרָה עָלָיו מִרְחוֹק, אֲבָל אֲנִי מִתְפַּנֵּן לְמָה שֶׁעָשָׂה מֹשֶׁה עִצְמוֹ. הַמַּעֲשֶׂה הָרֵאשׁוֹן שֶׁל מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הִיָּה הַפָּאָת הַמְצָרִי. הוּא רוֹאֶה אִישׁ מְצָרִי מִכָּה אִישׁ עֲבָרִי וְהַדְּבָר מוֹצִיא אוֹתוֹ מִדַּעְתּוֹ. אֵיךְ יִתְכַּן? שְׁגוּי יִפֶּה יְהוּדִי?! זֶה דְּבָר שֶׁלֹּא יָכוֹל לַעֲבֹד אֲצִלוֹ בְּשִׁתִּיקָה. הָאִם הִיָּה אוֹתוֹ יְהוּדִי נִתּוֹן בְּסַכְנַת נַפְשׁוֹת? לֹא בְּטוֹחַ. בְּמַקְרָה שֶׁל סַכְנַת נַפְשׁוֹת חוֹבָה עַל כָּל אֶחָד לַעֲמֹד וּלְהַצִּיל אֶת חֲבֵרוֹ — "לֹא תַעֲמֹד עַל דָּם רֵעֶךָ". כָּאֵן הִיָּה מְדַבֵּר עַל הַפָּאָה, וּבְעֵקֶר עַל הַשְּׁפָלָה. כְּבוֹדוֹ שֶׁל יְהוּדִי נִרְמָס רַק בְּגַלּל הַיּוֹתוֹ יְהוּדִי. הַשְּׂאֵלָה שְׁשׂוֹאֵל מֹשֶׁה רַבֵּינוּ אֶת עִצְמוֹ בְּאוֹתוֹ רַגַע הִיא — כִּיצַד יִתְכַּן שְׂאֵף אֶחָד לֹא עוֹשֶׂה שׁוֹם דְּבָר? יֵשׁ פֶּה חֲלוּל הַשֵּׁם וְאֵף אֶחָד לֹא מַגִּיב!?

מֹשֶׁה רַבֵּינוּ מִסְתַּכֵּל לְכָל הַכּוּוֹנִים

בְּשַׁעַה טוֹבָה סִימְנוּ אֶת חֲמֵשׁ בְּרֵאשִׁית וְהִתְחַלְנוּ אֶת חֲמֵשׁ שְׁמוֹת! בְּמַעֲבָר בֵּין שְׁנֵי הַחֲמֵשִׁים חָל שְׁנוּי עֲצוּם בְּעַם יִשְׂרָאֵל. מִמִּשְׁפָּחָה קְטַנָּה אֲנַחְנוּ הוֹפְכִים לְהִיּוֹת עִם גְּדוֹל וְכָל זֶה קוֹרָה תוֹף כְּדֵי הַשְּׁנִים שְׁאָנוּ בְּמַצָּרִים. הַשְּׁעֵבֹד וְקִשְׁי הַגְּלוּת הוֹלְכִים וְגוֹבְרִים וּבְשׁוֹרֵת הַגְּאוּלָּה נִשְׁמֶרֶת וְעוֹבְרֶת בְּסוּד, מְדוּר לְדוֹר. עִם יִשְׂרָאֵל מִמְתִּין בְּאִמוּנָה וּבְדַרְיָכוֹת לְבִיאַת הַגְּאוּלָּה, וְהִנֵּה הוּא מוֹפִיעַ — מֹשֶׁה רַבֵּינוּ. מִי הוּא? אֵילוֹ תַכּוּנוֹת נִדְרָשׁוֹת לוֹ כְּדֵי לְקַבֵּל אֶת הַתְּפִקִיד הַכֹּל-כֶּף חָשׁוּב? עַל אַחַת מֵהֵן נִדְבָר הַיּוֹם.

מִכִּיָּרִים אֶת הַבְּטוּי "לְהִתְחַיֵּל בְּרַגְלֵךָ יְמִין"? הַכּוּוֹנָה הִיא שְׂאֵם הַתְּחַלְתָּ אֶת הַיּוֹם בְּצוּרָה טוֹבָה וּמַצְלַחַת אֲזוֹ בְּנִרְאָה שְׁגָם הַמִּשְׁשֶׁ הַיּוֹם יִרְאֶה כֶּף. לְמָה? כִּי "הַכֹּל הוֹלֵךְ אַחַר הַפְּתִיחָה". לְכּוֹ, אִם אֲנִי רוֹצֶה לְהַכִּיר דְּמוּת שְׁמִסְפָּר עָלֶיךָ בַּתוֹרָה, אֵלֶךְ לְחַפֵּשׂ אֶת הַסְּפּוּר הָרֵאשׁוֹן שְׁמִסְפָּר עָלֶיךָ.

לע"נ חיה שרה בת ר' משה ע"ה נכתב ע"י הרב שילה אופן.

דְּבַתְפֵּיךְ אֶל פִּאֲלֹאֲדִים

מתי בעקר נדרשת לנו מדת הנצח? בדרך כלל כאשר אנו מתחילים משהו חדש. דוקא בתחלה יש לנו מניעות ועבובים. לפעמים הקשיים שלנו באים מבחוץ. לדגמה, אני רוצה להתחיל ללמד עם החבר בלי הפסקות ובכל רגע צצה הפרעה חדשה – פעם זה רעש של האחים הקטנים ופעם זה החבר שמתחיל לפטפט אתי. אני רוצה לבקר חבר שכבר כמה ימים חולה אבל הוא גר במרחק נסיעה גדול, וכאן המרחק הוא המכשול.

לפעמים הקשיים הרציניים באים דוקא מבפנים, מתוכי. למשל, קשה לי מאוד לקום בבקר. העיפות... היא מכשול רציני עבורי. אבל יש גם קשיים מסוג אחר: אני רוצה לקבל עלי הנהגה טובה, אבל מה יגידו עלי החברים? אני יודע, בטח יאמרו לעצמם "פתאם הוא נהיה לנו צדיק כזה...". אלו חששות ופחדים שאינם אמתיים, אלא פרי הדמיון שלי. לא פי הם לא יכולים להיות, אלא פי בקשיים כאלה אסור לי להתחשב. עלי לגבד עליהם.

כדי לדלג מעל קשיים כאלו אנו צריכים להתאזר במדה רבה של עזות – פשוט להעזו. עזות יכולה להיות מדה רעה, ולכן כתוב "עז פנים לגיהנם", אבל בקדשה היא מדה חשובה ונצרכת – "ישראל עזין שבאמות". לכן אחת ההלכות הראשונות בשלחן ערוך היא

– "ויפן כה וכה" – ורואה שכל אחד עסוק בצרות האישיות שלו, והיו שם הרבה. אחד מתרוצץ בין האנשים, שני עסוק בסחיבת משא כבד ושלישי מחפש אחר פת להם לילדיו. כלם רואים מה קורה, ובכל זאת נשארים אדישים. כאלו אומרים לעצמם: "מה כבר אפשר לעשות? זה המצב. כבר התרגלנו, שנים שזה כן...". אף אחד לא מרים את הכפפה.

כִּבְטָחוֹן אֶל סְפִירַת הַנֶּצַח

זוכרים את סדר האשפיזין מחג הסוכות? משה רבינו מופיע בו הרביעי בתור, אחרי שלשת האבות. לפי סדר הספירות הקדושות, המקום הרביעי שמור לספירת הנצח והיא מיחדת את משה רבינו. ספירת הנצח היא הכח שיש ליהודי, כאשר הדבר נדרש, לקום ולפעל באומץ, בכל התקף, ולנצח. הכח לנצח מגיע מתוך בטחון חזק בה' ש'התקון והנצחון אפשריים. הבטחון מאפשר לנו להתעלם מכל הקשיים שעלולים לצוץ בדרךנו, להרתיע אותנו או להפריע לנו. לפעמים קשה לנו אבל אנחנו אומרים "יהיה טוב", אנחנו סומכים על ה' ובטוחים בו. זהו גם סוג של בטחון, ובדאי היה אותו ליהודים במצרים, אבל הבטחון שאנו רואים אצל משה רבינו הוא מסוג אחר. זהו בטחון פעיל, בטחון שמעורר אצלו חשק לקום ולפעל לפי מה שה' רוצה שיקרה.

המצרי וטומן אותו בחול.
 במדרש כתוב שמשה הרג את המצרי
 באמצעות אמירת שם קדוש של ה'.
 בתסידות מספר כי השם הקדוש הוא
 בעצם כח מסירות הנפש של משה רבינו.
 בטחון בה' בתקף ובקנאות לכבודו של
 יהודי מכה – הם שם קדוש! מסירותו
 של משה רבינו לכל יהודי זכתה אותו
 להבחר להיות המנהיג של עם ישראל!

שנזכה לשאב השראה מגואל ישראל
 להחשת ביאת המשיח – עוד היום!
 שבת שלום ומבדר!
 5'

ההוראה "לא יתביש מפני בני אדם
 המלעיגים עליו בעבודת ה'!"

לס פי פא'חז

נחזר אל משה רבינו: באשר הוא
 רואה שאף אחד לא עושה את המעשה
 שיש לעשות – "וירא כי אין איש"
 – והדבר בוטר בעצמותיו, הוא מגיע
 למסקנה המתבקשת – פנראה שאני
 הוא זה שצריך לעשות את המעשה!
 "במקום שאין אנשים השתדל להיות
 איש". הוא מכיר היטב את פרעה ואת
 הסכנות הטמונות בהפאת איש מצרי,
 ואף על פי כן אינו מהסס, מכה את

הניגון החסידי

הוא יסוד־מוסד בעבודת ה' בדרך החסידות – ניגון בתפלה, ניגון בהתוועדות חסידית, ניגון בסעודות שבת ובכל עת מצוא, ניגון געגועים השוטף את הנפש וניגון שמחה המרים את הרגלים בריקוד טפח מעל הקרקע. מה מיוחד כל כך בניגון החסידי? איזה מקום יכול להיות לניגון ללא מילים בעולם הגדוש באותיות קדושות של תורה ותפלה, של מחשבות עמוקות ודיבורים פולחי כליות ולב?

אדמו"ר הזקן, בעל התניא והשלחן־ערוך (שהשבוע חל יום ההילולא שלו), טבע שפה חסידית־חב"דית לתוכה הוא יצק את הדברים העמוקים ביותר, והצטיין בלשו־ן־זהב בה ביטא בקיצור ובבהירות הגדרות למדניות עמוקות ביותר. ובכל זאת, כדי לעורר את הלבבות בתשובה, ואף כדי לענות לקושיות בלימוד שניסו להערים עליו מתנגדיו, הוא השתמש בניגונים המכוונים אותם חיבר.

הניגון החסידי מסוגל להביא לידי ביטוי את הרבדים העמוקים והנסתרים ביותר של הנפש, העמוקים מכל מה שניתן לבטא בדיבור בעולם הזה. לכן הניגון מסוגל לעורר לתשובה עמוקה, תשובת האדם אל שרש־נשמתו, החושפת את ניצוץ־משיח שבו, ובכך להביא גאולה לעולם.

השיעור המרכזי בגליון מוקדש להבנת הניגון החסידי בכלל ובפרט לניגון ארבע בבות – היהלום שבכתר הנגינה החסידית (בלי לוותר על קריצה לכיוון חובבי המוזיקה הקלאסית...). כל זה לצד שיעור למדני עמוק ברמב"ם וגם הסבר אקטואלי מיוחד על "מתקדמים ביחד" ועל היחס הנכון בין אחדות ותשובה.

מעוניין להפיץ את עלון נפלאות במקום מגוריך?

שלח דוא"ל ל: itiel@pnimi.org.il או התקשר 052-4295164

רוצה להצטרף לתפוצת המייל שלנו ולקבל את כל ההודעות והשיעורים?
שלח דוא"ל: itiel@pnimi.org.il

רוצה לשמוע את שיעורי וניגוני הרב? התקשר לפנימי־פון:
079-9211452 או 02-5434297 – המספר פתוח לניידים כשרים

ג	ל	ע	י	נ
ו	א	ב	י	ט
נ	פ	ל	א	ו
ת	מ	ת	ו	ר